

Komunikacije in slovanske narodnosti.

Dandanes se sredstva za kar možno najugodniši promet silno množé. Po nekaterih državah so že goste mreže železnih prog, vodotokov ali kanalov in drugovrstnih potij in občil. Vendar pa je med raznimi državami, deželami in narodi velika razlika. Če pregledamo dežele in zemlje, kjer prebivajo slovanski narodi ter jih primerjamo z ozemljem, kjer so naseljeni Romani in Germani, razvidimo takoj, da so Slovani gledé na komunikacije še jako ubogi. In še kjer so Slovani pomešani z odlomki drugih narodov, je vrejeno vse takó, da so prometna občila ugodniša za neslovansko prebivalstvo.

Druga bistvena razlika je v tem, da komunikacije po romanskih in germanskih zemljah služijo in dajejo največi dobiček narodom dotičnih zemelj, v tem ko odnašajo iz komunikacij po slovanskih zemljah tu in taur in v obče doslej največe dohodke tuji podjetniki in v obče tujci.

Vzroki tem važnim, za Slovane ne ugodnim razlikam so v načinu občega gospodarstva in pa v relativni občí zaostalosti Slovanstva.

Države se delé po občem gospodarstvu v poljedelske, industrijalne in trgovske, in ker so države bolj ali manj nacionalne, to je ker zaseda vsako državo z večine po jeden in isti narod, so tudi narodi ali kmetijski, obrtni ali pa trgovski. Deliti je možno narode takó, ne kakor da bi bili absolutno ali izključno jedni samo kmetovalci, drugi samo rokodelci in obrtniki in zopet tretji samo trgovci; imenujejo se tem več takó relativno, kakor preseza jedna gospodarska stran ostale strani.

V tem relativnem zmislu gospodarstvenega značaja so Slovani do današnjega dne brez ugovora poljedelsko pleme, dasi so v vseh zgodovinskih dobah poznani sosebno tudi po svojem rokodelstvu, obrti in celó po umetnih ročnih izdelkih.

Kot kmetovalci so Slovani nasproti naglemu razvitku in razvoju moderne industrije zaostali in morali

zaostati ne samo v tej industriji, ampak dosledno tudi v komunikacijskih priredbah in ustrojih. Ne da bi Slovani ne bili težali po prometnih občilih, vsaj nekoliko, kakor drugi narodi. Želje so imeli vedno tudi zato; saj ima tudi kmetijstvo dobiček od tega, ako more svoje pridelke kar možno dobro in drago razprodati, torej če ne oddati doma, pa vsaj razposlati na oddaljene trge. Ali Slovani niso mogli, vsopredno in približno z drugimi narodi, svojih dotičnih teženj spraviti v dejanja, ker niso imeli in niso mogli imeti potrebnega kapitala zato. Ker so ostali tudi v sedanji dobi veči del in na prvem mestu kmetovalci, prehiteli so jih drugi narodi z industrijo, s to pa tudi gledé na kapital in s tem dosledno tudi s komunikacijami raznih vrst.

Nedostatek primerne kapitala, če tudi ne gledamo na poljedelski konservativizem slovanskega plemena, je jeden glavnih vzrokov, da so železne proge ali drage in drugi prometni pomočki med Slovani še le v početkih. Nedostatek kapitala je zakrivil, da še to malo občil, ki se raztezajo že po slovanskih zemljah, je vstvaril bolj ali manj in z večine tuji kapital. Tuji podjetniki so se Slovanom vsiljevali za vzbujenje in razširjenje industrije med njimi; tuji kapital se je pomnožil od dobičkov velike obrtnije, zasejane na slovanskem svetu, in ta pomnoženi kapital je gledal, da je sprožal in vstvarjal železnice in druga občila na istem slovanskem svetu. In kar se je godilo v sedanjem veku doslej, godi se še dandanes, ter bo treba še mnogo napora in mnogo sprememb, da doseže poljedelsko gospodarstvo slovansko kaj ugodnejšega in lastnega posebno v komunikacijah.

Tuji kapital torej gospodari v komunikacijskih tvorbah na slovanski zemlji, in ta resnica velja celó za one slovanske narodnosti in oddelke, katere so bodisi dejanski, bodisi formalno politiški samostojno urejene. Toliko več veljave ima ta resnica pa za Slovane, ki živé poleg drugih narodov in narodnih odlomkov v jedni in isti državi. Da je tuji kapital zidal železnice v srbskem

kraljestvu ali v bolgarski kneževini, je pač še slovanskemu prostaku dobro znano. Ako se ozremo pa po zemljah Avstro-Ogerske, so tu še drugi vzroki, da ni med slovanskim prebivalstvom takó ugodne komunikacije, kakor med madjarskim in nemškim prebivalstvom.

V Avstro-Ogerski so politični vzroki, da železnice in druge občilne črte niso jednako razdeljene ali vsaj takó ne, kakor bi zahtevalo obče gospodarstvo. Na Ogerskem gospodujejo Madjari, in tam se vidi najočitniše, kakó tudi komunikacije napravljajo samo ondi, kjer je madjarski politiki na korist. Da slovanski narodi trpé vsled take pristranske politike tudi v občem gospodarstvu in torej tudi zaradi nedostatnih občilnih potij, je pač samo po sebi umevno, pa tudi razvidno iz dejanskih razmer.

V tostranski polovici je gospodovala takó imenovana liberalna stranka zaporedoma več nego dvajset let. Ta liberalna stranka je hodila taka pota, kakoršna uga-jajo modernemu kapitalu, in se je v resnici identifikovala s takó zvano mančestersko stranko. Taka stranka je torej skrbela jedino za svoje interese. Ona je zidala železnice, kjer je imela svoje kapitalistične pristaše. Liberalna ali kapitalistična ali tudi mančesterska stranka se je vstvarjala in dopolnjevala iz členov, ki niso slovanskega rodu, ali ki bi zastopali slovanske interese. Takó so Slovani tudi iz političnih vzrokov zaostali v komunikacijskih pripomočkih, in to v obeh polovicah Avstro-Ogerske.

Agrikulturni konservatizem na slovanski strani je po takem v obče zakrivil, da ni mogel dohiti industrijskih podjetnih narodov gledé na komunikacije. Industrija drugih narodov se je zasadila med slovanske narode, kjer so politično nezavisni in še bolj, kjer živi v okvirju jedne in iste države s kapitalističnimi narodi. Moderni mančesterski kapital se je dospel do lastnih komunikacij in do nadoblasti v politiki. S to politikó je zopet tlačil jednostransko poljedelsko gospodarstvo slovanskih narodov s tem, da jim je poleg drugega kratil tudi komunikacije ter jih toliko bolj prirejal za svoje interese.

Komunikacije so takó rekoč tvorba in potreba industrije; z druge strani oživljene komunikacije vstvarjajo novo industrijo ter jo pospešujejo na vse strani.

One so torej nasledek in vzrok industrije ter naposled tudi pospešujoči vzrok politične nadmoči kapitalističnih narodov in strank. Politična nadmoč take vrste spravlja slovanske narode v gospodarsko, politično in narodno politično zavisnost.

Komunikacije v sedanjem položaju slovanskega gospodarstva so torej v tem pogledu celo nevarne slovanskim narodom. S tem, da oni težé po železnih progah tudi za slovanske zemlje, množé nevarnosti za svojo narodnost. Potrebe za komunikacije so sicer neizogibne tudi za Slovane, ker stroški se jim množé za občo brambo,

za obče žrtve, katere morajo doprinašati zaradi občega položaja. Torej je naravno, da težé tudi oni po komunikacijah. Ker pa niso pripravljeni in oboroženi s potrebnim kapitalom, dobri nasledki niso njim na dobiček, pač pa se jim množé vsled tega nevarnosti za potujčenje lastne narodnosti. Tujstvo se širi neizogibno med Slovani vsled novih komunikacij. Po mnogih deželah s slovanskim prebivalstvom se je boriti Slovanom celó za napise ob železnih progah. V obče se vedejo podjetniki in služna osebja pri komunikacijah takó, kakor da bi ne bile poslednje po slovanskih zemljah. Takaj ko se zasnuje kaka nova železna proga med Slovani, zahrumé tuji trgovci, tuji obrtniški podjetniki med nje, in slovanski težaki zahajajo v tuje tovarne in k tujim podjetjem. K njim se pridružujejo težaki tujih narodnostij, s katerimi občujejo v tujščini, in tuji uradniki že celó silijo slovanske delavne moči, da se privadijo oni z uradniki govoriti po tuje, ne pa naopak.

V tovarnah se izdelujejo predmeti nepoznani z domačim imenom; vsled tega zanesejo domači težaki tuje blago in tuje ime med slovansko prebivalstvo. Dosedanji domači izdelki izginjajo in nadomeščajo se s tujimi. Domači ukus, domača umetnost, ki se je pojavljala doslej na domačih izdelkih, se pozablja ter zamenjuje s tujim ukusom, s tujo umetnostjo. Domači kraj, domači šiv, domače vezenje se zanemarija, in najlepša dedščina in sporočila, veke in veke stara, se zanemarijajo. Domače pesni, domači krasni napevi se umikajo tujemu, pokvarjenemu, mnogokrat neestetičnemu petju. Narodna književnost izgublja svojo naravno in najprimernišo podstavo, in narodnost izgublja takó nagloma svojstvo za svojstvom, katera so hranili in sporočali predniki od veka do veka.

Taka je pot tujčevanja, taka se kaže osoda narodnosti slovanskega prvotnega prebivalstva. Take posledice se že tu pa tam očitno kažejo med slovanskimi narodi, ki so zaželevali in kakor si bodi dobili nove komunikacije in ž njimi moderno industrijo na svoje zemlje.

Slovani so po takem pozabili poštovati uslovja, ki so potrebna, ako nočejo vsled komunikacij trpeti na svojstvih svoje narodnosti. Slovani so doslej poprek prezirali, da je potreba zahtevati in želiti ne samo komunikacij, ampak tudi to, kar jim vsprejeto in neizogibno sledi. Prezrli so tu in tam, da je treba tam, kjer so primerne komunikacije, v lastne roke dobivati vodé, gozdove, premog in v obče naravne sile, s katerimi je možno vstvariti tovarne in druga moderna podjetja. Slovani so zanemarijali snovanje družeb na delnice, iz členov lastnega rodu, kateri bi poprej pokupovali od naroda prirodne sile, ki so podstava in uslovje veliki obrti. Slovani so nadalje premalo poštevali vrednost lastnega ukusa in lastne umetnosti na raznoterih izdelkih in niso gledali, da je potreba skrbeti za obrtne šole, ki bi utrjevale in popolnjevale domači ukus, estetične zakone, posnete z lastnih rokodelskih in obrtnih izdelkov. Niso doslej

dovolj odbirali narodnega petja, narodnih napevov ter v narodu utrjevali, kar je najplemenitejšega v tem pogledu.

Moderne komunikacije so taka moč, da ostane za Slovane nevarna, ako se ne lotijo oživljati in utrjevati primerne protisile gledé na varovanje narodne lasti in narodnih svojstev.

Slovani se razločujejo od Romanov in Germanov gledé na varovanje svoje narodnosti in svojega jezika v moderni dobi. Romani in Germani so toliko podjetni, da si moderna sredstva privajajo sami ter nastavljajo povsod domače podjetnike in domače delavske moči. Tem torej ne škoduje gledé na narodnost moderni kapital; saj posestniki tega kapitala pripadajo njim. Naopak; Romani in Germani širijo svoja narodna svojstva, svojo kulturo ravno s pomočjo modernega kapitala in v veliki meri s pomočjo modernih komunikacijskih sredstev. Ta sredstva povečujejo znani „Drang nach Osten“; povsod se romanske in germanske kolonije zasajajo, in komunikacijski podjetniki napravljajo poti takim naselbinam. Te naselbine se množé takim potom sosebno med Slovani.

Slovani potrebujejo torej močnih vezij za ohranjenje svoje narodnosti, ako hočejo po svojih potrebah brez strahu težati po tem, da si pomagajo v gospodarstvu tudi z modernimi komunikacijami. Ker Slovani ne dosepejo takó naglo do potrebnega kapitala, bodo še nadalje stavljali komunikacije s tujim kapitalom. Toliko bolj se jim je torej oborožiti s sredstvi, ki drugače varujejo svojstva narodnosti in jezika. Oni Slovani, ki nimajo več cirilometodijske cerkve, in ki hrepené zopet po njej, imajo prav, celó prav s stališča potreb modernega

občega gospodarstva. Dà, ravno cirilometodijska cerkev je vez in bran onim Slovanom, ki so izpostavljeni tujim navalom in tujim modernim podjetjem.

S stališča potreb modernega gospodarstva je opravičevati zahteve onih Slovanov, ki težé po lastni šoli, kakor cerkvi, torej v Avstro-Ogerski vsaj po narodni avtonomiji.

Prav imajo oni Slovani, ki se ne zadovoljujejo samo s tem, da se jim sploh snujejo obrtne šole, ampak da tudi zahtevajo, da se v teh šolah uči slovanska mladina v slovanskem jeziku v obče in gledé na tehnične izraze še posebe. Samo takó ubranijo tujkam v domači jezik.

A tudi oni Slovani, ki zahtevajo družeb na delnice, da bi pokupili za domači narod naravne ali prirodne sile, razumevajo moč modernega kapitala in nevarnost, ki izvira iz njega za slovansko narodnost in jezik dotlej, dokler ne bo moderni kapital za podjetja na slovanski zemlji v domačih rokah.

Cerkev, šola osnovna in obrtna, družbe na delnice za pokup domače zemlje in za tvorbe modernih industrij mora biti cilj slovenskih rodoljubov, ako nočejo s težnjami po modernih komunikacijah na slovanski zemlji spravljati narodnosti in jezike slovanskih narodov v nevarnost. Kdor zahteva jedno, mora imeti tudi drugo pred očmi; drugače bodo dobrote tudi modernih komunikacij stalna grožnja, pogubiti slovansko narodnost z vsemi svojstvi in slovanski jezik. Ta pomen imajo komunikacije za slovanske narodnosti; v tej zvezi je treba poštovati oboje onim, ki so doslej prezirali škodljive posledice drugače potrebnih in dobrodelnih komunikacij.

Nemška levica in državni jezik.

Nemška liberalna stranka, katera se je prelevila že tolikokrat, zahteva še vedno, da bi jo poštevali ne samo kot zaresno, ampak kot jedino avstrijsko patrijotično stranko. Ta stranka, ki se je najprej vedla tako, kakor da bi zagovarjala celokupnost cesarstva, je pospeševala uresničenje madjarskih namer za razkrojitev cesarstva na dve polovici. V tem ko je tik pred duvalizmom emfatiški zagotavljala in priduševala se po svojih načelnikih, da nikakor ne privoli v razdeljenje monarhije na dve polovici, ni samo obmolknila, ko se je s prihodom in posredstvom Beustovim uresničila najiskrenejša želja Madjarov, ampak je takoj obrnila plašč po drugem vetru, in odtléj ni prenehala dokazovati, da med političskimi tvorbami je pač duvalistiški svet najlepši. Duvalizem je tej stranki vzor, na katerem vidi najkrasnejše strani. Še nikdar ji ni prišlo na misel zahtevati, da bi Madjari opustili madjarščino kot državni jezik iz celokupnih interesov cesarstva. Ta stranka je sprejela v ustavo od l. 1867 člen 19. o narodni enakopravnosti in ponosno

je dolgo časa imenovala sama sebe ustavoverno stranko. Ta ustavnost ji ni branila, da je izročila gališke Ruse Poljakom, in državni interes se ji ni smilil, ko je privolila, da v Galiciji je tudi notranji jezik poljski jezik. Državni interesi po razumu nemške leveče se levice nikakor ne trpé, da političski uradi in sodišča raznih instancij na znotraj uradujejo in občujejo v Galiciji po poljski in med Italijani po italijanski.

In ta stranka smelo trdi, da zagovarja celokupne državne interese, ko se protivi, da bi tudi drugi narodi rabili svoj jezik kot notranji, torej kot državni jezik!

Nemška tolikrat prelevljena levica se še vedno ponaša, da je ona provzročiteljica sedanje ustave, torej tudi narodne enakopravnosti. V členu o tej narodni enakopravnosti ni nikjer ne črke, ne pomena o razločku zunanjega in notranjega jezika; temveč je tu jasno določeno, da vsak narod ima jednako pravo do jezika v uradu in javnem življenju, torej tudi pri sodiščih. Tu ni

nikakor govorjeno o kvalifikaciji uradnikov po sposobnosti gledé na znanje raznih jezikov.

Posledice te ustavne enakopravnosti so jedne in iste: vsak narod ima neomejeno pravo do rabe svojega jezika, torej tudi v notranjem službovanju bodisi političkih ali sodnijskih, torej v obče javnih uradov,

Ker je to pravo veljavno za vse narode enakomerno, ne spada vprašanje o notranjem jeziku v zadeve samo kakega naroda, ampak v zadeve vseh narodov. Državnega jezika niti ni, ker ima jezik vsake avstrijske narodnosti jednako pravo kakor na zunaj, takó tudi znotraj. V tem zmislu je jezik vsakega v državnem zboru Dunajskem zastopanega naroda zajedno državni jezik, kakor je in mora biti v pravem pomenu besede narodni jezik. Poljaki imajo svoj jezik kot državni jezik, Italijani takisto, Nemci ravno takó; in ako ga vsiljujejo tu in tam ti narodi, kakor Madjari v svoji polovici, tudi drugim narodnostim, je to samo krivica, nikar pa ne v ustavi utrjeno pravo, najmanj pa dejanska, prava narodna enakopravnost. Ako je celokupna država na trdnem, kljubu temu, da se rabijo kot državni ali notranji jeziki tam madjarščina, tu nemščina, poljščina in italijanščina, ni razumeti, zakaj bi ne ostala ista celokupna država jednako na tdnem, ko bi se uvedli tudi jeziki drugih narodov kot notranji ali državni jeziki.

In ako nemška levica celó sama podpira duvalizem, torej tudi madjarščino kot državni jezik; ako je ista levica podelila Poljakom poljščino kot notranji jezik, in in je dopustila, da celó mali odlomki italijanske narodnosti rabijo italijanščino takisto kot notranji jezik pri sodiščih in političkih, v obče javnih uradih: ni navadnemu razumu umevno, zakaj bi pričela nevarnost državnih, celokupnih državnih interesov še le pri Čehih, Slovencih in narodih, katerim se odteguje doslej izvršba narodne enakopravnosti.

Nemški levici se po takem najmanj spodobi tožiti, kakor da bi trpeli celokupni državni interesi pri Čehih, Srbohrvatih, galiških Rusih, Slovencih itd., ako bi tudi oni dosegli popolno narodno enakopravnost, torej tudi svoj jezik kot notranji ali službeni ali državni jezik v vse javne urade. Stranka, ki je sama izdala namišljene interese, mora najprej skrbeti, da pribori zopet cesarstvu, kar je lehkomišelnost razmetala na škodo cesarstva. Ali so z notranjim jezikom v resnici združeni državni interesi, ali pa niso: *tertium non datur*. Ako so združeni, naj nemška levica popravi, kar je zagrešila; ako pa niso združeni, naj ne škoduje dejanski celokupni državnih interesov s tem, da s svojim vplivom, s svojim ščuvanjem in močenjem po svojem razširjenem novinarstvu in po društvih skuša odtegniti narodom, kar je dovolila v podeljeni ustavi. Taka stranka, ki se spreminja od skupnoavstrijske na polovičarsko avstrijsko z zagovarjanjem duvalizma ter se je ponižala, kakor primerno trdi „Parlamentär“, do četrtnoavstrijske stranke v tem,

da je podelila Poljakom in dopustila Italijanom lasten državni jezik, taka stranka, pravimo, nima podstave in prava, da bi jo smatrali za zaresno ali pa da bi njene egoistične pretveze poštevali, kakor da bi bile v celokupnem državnem interesu.

Sicer se obsoja nemška levica tudi s tem, da hoče biti v lastni stvari svoj sodnik; ona zagovarja nemščino kot državni jezik v lastnem strankarskem interesu, da bi prišla zopet do krmila. Kajti ona nemščine kot državnega jezika ne more zagovarjati niti v imenu nemške narodnosti, ko ne zastopa vsega nemškega naroda. Ona je stranka, ne pa zastopnica celega naroda, katerega zagovarjajo še posebno nemški konservativci in nacionalci.

Baron Bach je zastopal po svoje celokupnost cesarstva; njemu so prideli ime germanizatorja, in vendar on ni skrbel, da bi se nemščina razglasila kot državni jezik. Ako bi bil on spoznal to za potrebno, gotovo bi ne bil zanemaril braniti celokupni interes tudi s proglašenjem nemščine kot državnega jezika. Državniki, ki so se odločno in dosledno ustavljali vstvarjenju duvalizma, bi imeli vsaj zaupanje, da zagovarjajo koristi celokupnega cesarstva; stranka pa, ki je napravila toliko skokov; kakor se v obče sodi, na škodo celokupnosti, nima vere in je ne bo imela, niti ko bi kaj zagovarjala s strogo, ne pa tako šepasto logiko, kakor se kaže v zahtevanju nemščine kot državnega jezika.

* * *

Ustava je dana z vso možno slovesnostjo in svečanostjo; kot taka je neporušna, in ji je zagotovljeno najvišje varstvo od presvetlega njenega podelivca zanj in za njegove naslednike. Torej je nespremenljiv in neporušen tudi njen pomen. Strogi zmisel 19. člena te ustave prezira vsakateri privilegij tega ali onega jezika, tega ali onega naroda. Ob razglasenju ustave bi se bila morala prav za prav brez odloga izvršiti tudi narodna enakopravnost s pomočjo posebnega izvršnega zakona.

Strogi zmisel člena 19. državnih osnovnih zakonov zahteva, da bi se bil narodnostni člen s posebnim izvršnim zakonom takoj izvršil v istem državnem zboru, ki je razpravljaval in sprejel fundamente ali osnovne člene ustave. In takoj po sprejetju izvršnega zakona, ki bi ne bil nič drugega kakor vstvarjenje narodnoavtonomističnih jurističnih organov za vsak narod posebe, bi bila morala vlada vseh stopinj občevati z narodi, torej z njih jurističnimi organi ne v nemškem, ampak v jezikih dotičnih narodov. Strogi zmisel narodnostnega člena ne pozna a priori nikakega kot skupnega ali državnega jezika, ker za ta posel je povišan in odločen jezik vsakega v Avstriji kot takega priznanega naroda. Narodi bi bili torej smeli in mogli zahtevati takoj izvršbo narodne enakopravnosti v zmislu zunanega in notranjega jezika za vsak narod posebe, po takem popolnoma za-

vračati vsako vsiljevanje kakega drugega jezika, ki ni jezik dotičnega jurističnega organa, dosledno dotičnega naroda. Ako bi bili narodi držali se strogo pomena in črke člena 19., bi ne bila ne osrednja ne deželna vlada in podrejene gosposke nikakor mogle občevati z narodi drugače, kakor v njih jeziku. Ali bi bile nastale težave, neprilike zaradi tega ali ne, to je drugo vprašanje, nima pa z ustavo opraviti čisto nič. Vlada in njej podrejene gosposke podrejenih stopinj bi bile morale misliti, kakó ustrežejo zmislu ustave, in storiti bi jim bilo vse korake, da bi našle uradnike, ki bi v zmislu narodne enakopravnosti občevali z narodi v njih jezikih na vse strani, torej tudi na znotraj od gosposke do gosposke.

Ako bi bile vsled tega nastale težave, morala bi bila vlada pogajati se z narodi, da bi ji olajšali občevanje morda s tem, da bi ji dovolili na kaki stopinji občevati v kakem jeziku za več narodov ali pa tudi za vse narode.

Iz tega je razvidno, da ni v ustavi dane oblasti vladi, da bi ona določevala, prvič kakega jezika se ji je posluževati pri občevanju z narodi, niti ji ni dana v ustavi oblast, s katerimi narodi naj občuje v kakem skupnem jeziku, in naposled ni vladi podeljena oblast, da bi v tem ali onem obsegu rabila kak jezik kot skupni jezik.

V ustavi so priznani vsi jeziki kot sposobni za občevanje od gosposke do gosposke, kakor na zunaj na vse strani do naroda. Ustava torej ne pozna skupnega državnega jezika, torej tudi ne poljskega, ne italijanskega in tudi nemškega ne. Vlada nima po ustavi določevati državnih jezikov, niti mej, v katerih naj bi se rabili taki državni jeziki.

Ne narodom se po ustavi ni pogajati z vlado za stran državnega ali notranjega jezika, ampak vlada mora, ako bi se ji zdelo potrebno, narode takó rekoč prositi in predlagati jim, kakó naj bi se dogovorili gledé jezika za občevanje od gosposke do gosposke in od vlade do narodov. Vlada nima torej oblasti določevati občevalnega ali državnega jezika, ampak obdarjenci z narodno enakopravnostjo, torej narodi.

Oni narodi, one stranke torej, ki se vedejo, kakor da bi prosili od vlade notranji jezik za kak narod ali za vse narode, so popolnoma na krivem stališču: spremenili so se v prosilce tam, kjer imajo oblast delilcev. To je ravno takó, kakor da bi kdo prosil to, kar se mu je odtegnilo po krivdi.

Oni, ki se spreobrnejo v prosilce tam, kjer bi imeli bti delilci, pozabljajo pravi pomen ustave, prezirajo na lastno škodo podeljeno in neporušno zagotovljeno jim narodno pravo.

Nemška liberalna stranka, ki se sama ponaša, da je napravila sedanjo ustavo, tepta sama to, zaradi česar se je na zunaj ponašala kot dejanski liberalna stranka. Tak liberalizem pokončuje sam, kar je vstvaril; tak libe-

ralizem je liberalen sam za se, ko prezira in zabranjuje drugim to, kar ugaja njemu.

Nemška liberalna stranka je stranke drugih narodov prekanila, ko jim je toliko časa motila vodo, da sami ne vedó več, kje so. Kaj je treba tako stranko poslušati? Ustava je podeljena in zagotovljena; ako zmisel podeljene ustave ni več po godu liberalni stranki, naj računi sama s seboj, kakor v tem, da se je spreobrnila v pospešiteljico duvalizma, v pokroviteljico Poljakov in Italijanov, ter je provzročila, da se madjarščina rabi kot skupni jezik za ogerske narodnosti, poljščina za Poljake in gališke Ruse, italijanščina za Italijane in slovanske odlomke, kakor nemščina na Češkoslovanskem, Slovenskem in drugod.

Slovani se bodo držali ustave in njenega 19. člena, ali je nemški liberalni stranki po godu ali ne; Slovani se spomnijo zmisla ustave, po katerem so narodi odločevalci za kak skupni jezik, torej tudi za notranjo rabo kakega jezika. Slovani se spomnijo, da se ustava ni še izvršila, in da se torej tudi vladi ni še določila meja, v kateri bi smela po ustavi rabiti kak jezik kot skupni in torej tudi kot notranji jezik. Slovani se ovedó, da vlada ne more dajati koncesij tam, kjer so narodi sami molčali doslej, da si je pomagala, kakor je mogla, nekoliko tudi, kakor je hotela, pri občevanju z narodi in od gosposke do gosposke. Slovani se ovedó toliko prej in laže, da imajo z drugimi narodno skupno in jednako pravo, dogovarjati se, ali pa tudi ne dogovoriti se o skupnem jeziku. Slovani vidijo iz zmisla ustave, da se mora najprej izvršiti narodna enakopravnost, torej postaviti jezik vsakega naroda tudi na stopinjo skupnega ali državnega jezika. Iz tega spoznavajo, da je jezik vsakega naroda ustavno povišan do dostojnosti skupnega jezika, in da je torej z vsakim narodom pogajati se, ali hoče odstopiti kaj od tega prava svojega jezika. Ker imajo vsi narodi to pravo v svojem jeziku, dogovarjati se jim je v državnem kot skupnem zastopu o koncesijah, ki bi jih utegnili podeliti na škodo lastnih jezikov kakemu jeziku.

Najprej pa se mora narodna enakopravnost še le izvršiti; o koncesijah za kak jezik ni možno govoriti, dokler nima vsak jezik popolnoma izvršenega prava. Ko bi videl vsak narod, da ima izvršeno narodno enakopravnost, potem še le sprevidi, kje sme brez škode napraviti kako koncesijo kakemu jeziku na škodo lastnega jezika. Pred izvršbo narodne enakopravnosti pa mej za take koncesije noben narod ne pozna, in zato sluti vsak ali se vsaj boji, da bi bila vsaka koncesija prevelika ali prenevarna za kak kot skupni jezik.

Izvršba narodne enakopravnosti o zmislu vstvarjenja jurističnih organov za vsak narod posebe mora iti naprej; potem še le bo čas in možnost za pogajanje za kak skupni jezik. Nikdar pa ne more vlada po ustavnem zmislu določevati skupnega jezika, še manj pa mej temu

jeziku. Kar se doslej vrši in godi, je samo stanje, kakoršno je bilo pred podelitvijo ustave. To stanje trpé narodi, ker še le čakajo na izvršbo ustave, oziroma njenega člana 19.

Ako se n. pr. pogajajo na Češkem za sporazumljenje med odlomki dveh narodov, so to v resnici deželne zadeve. Vprašanje o notranjem jeziku pa je posebna, prav za prav zadeva vsakega naroda v celoti kot takega in zadeva vseh narodov.

Samo po sebi se ume, da, ako vlada hoče kakemu odlomku izvršiti narodno enakopravnost, mora privoliti tudi, da se rabi jezik dotičnega odlomka tudi kot notranji jezik. Ta zahteva gre a priori naprej in je po ustavi sama po sebi umevna. Koncesije za kak jezik kot skupni jezik pričnejo, ako jih bo kedaj sploh potreba, še le potem ko se izvrši narodna enakopravnost za vse narode. Še le potem se prične pogajanje za skupni jezik,

ne od naroda do naroda, ali celó od odlomka do odlomka, ampak skupno za vse narode, torej v državnem zboru.

Vlada ne more niti za trenotek odtegovati prava kakemu jeziku kot notranjemu jeziku. Ako se pogaja od odlomka do odlomka, mora udati se za popolno narodno enakopravnost. V ustavi ni določbe, da bi se kakemu narodu vsiljeval kak drug jezik kot notranji jezik.

O tem bo še le, kakor rečeno, govorjenje še le po izvršeni narodni enakopravnosti za vse narode. Vsako drugo razlaganje in vedenje je spreobračanje pravega stališča in presukavanje pravega pomena narodnega člana, in le čuditi se je, da se staročeška stranka toliko bori proti krivim stališčem nemške liberalne stranke, ki zamenjuje na svojo korist stališče volilcev s stališčem prosilcev. To se nemško-liberalni stranki ne posreči pred celoto češkega in drugih narodov.

„Živaja Starina“ in ruski narod.

Na drugem mestu naznanja naš list, da učeni, velezaslužni in slavni Rus V. Lamanski prične letošnje jeseni izdajati nov časopis „Živaja Starina“. Iz razposlanega vabila na ta list se razvidi, kakó napreduje ruski narod, kakó se na zdol širi obča omika, in kakó že kmečki sinovi in kmečke hčere kažejo zanimanje za nabiranje vsega tega, kar je narodu drago in sveto.

„V poslednji čas, takó je čitati v navedenem vabilu, je, po znanih vzrokih, znatno vzraslo čislo kmetov v vrstah členov sotrudnikov Imperatorskega Ruskega Geografskega Obščestva, (oziroma njegovega Etnografskega oddelka). S tem vred zapazuje se tudi drugo radostno javljenje. S vzvišanjem in razprostranjenjem ženskega obrazovanja pri nas, začele so se vse bolj pogostoma javljati ruske izobražene ženske, z ljubovjo izučajoče etnografijo. Za poslednjih let je „Etnografske Otdeljenje“ pridobilo sebi nekoliko častitih členov sotrudnic. V vseh plemenih in narodih je ženščina (ženska) na prvem mestu hraniteljica predanja (sporočila), običaja, žive starine. Da ne govorimo že o narodnostih muslimanskih, i preproste kristijanke vseh plemen mnogega nikdar ne povedó možkemu (mužčine), sosebno z drugega z njimi kroga, zaradi tega, da s polno odkritostjo izrečejo in razložijo ženski, popolnoma od njih odlični po po stanju in po obrazovanju. Tako pojavljenje novih opazovalcev — etnografov z jedne strani iz samega jedra narodnega, iz kmetstva, glavnega hranitelja in sozidatelja narodnega bita in občega prava, čistega jezika in narodne slovesnosti, z druge strani iz nepretržno rastočega kroga obrazovanih ruskih žensk, z zanimanjem k etnografskim izučanjem, naposled okrepljenje ljubezni k narodu v učeči se mladini, sosebno na viših zavodih,

stremljenja k zbližanju z narodom in k živemu njega izučanju obečujejo in brezdvombeno prinesejo v najbliži bodočnosti mnogo dobrega ruski literaturi o narodoznanstvu.

Ne pretrgaváje izdanja Zapisok (zapiskov) — velikih zbornikov materijalov, opazovanj, bolj ali manj obširnih izsledovanj, — sedaj se tiskata dva velika zbornika: Smolenski člen sotrudnika V. N. Dobrovoljskega in Makedonski člen sotrudnika P. D. Dragonova, — Etnografske Otdeljenje v podjetem od njega perijodiškem izdanju „Живая Старина“ (Živaja Starina) želi pomeščati nevelike razprave in zapiske, dopošiljana ali davno že doposlana v Geografske Otdeljenje, a tudi izlečke (izpiske) iz hranečih se materijalov v učenem njegovem arhivu.

Uredništvo „Живой Старини“ bo vrhu tega skrbelo za nove odnošaje z različnimi krajnimi opazovalci v vseh krajih Rusije, podpiralo in razvivalo občenje Otdeljenja z mnogoštevilnimi členi — sotrudniki Obščestva in pridobivati mu novih, menjaje z njimi misli o krogu opazovanj in o vprašanjih, čakajočih razrešenja, o obdelovanju najboljših sposobnih v delu zapisovanja in izučanja posebnostij jezikov, narečij, podnarečij in govorov, spomenikov narodne slovesnosti, praznoverij, sporočil, prídátkov, narodnega bita z njegovim občnim pravóm, ekonomiško rastjo ali upadom, z domačo potrebo in strojem z zunanjim okolišem, z narodnim okusom in čustvom h krasnemu, z narodnimi nazori verskimi, pravstvenimi, društvenimi, državnimi in mednarodnimi. Pri tem bode „Živaja Starina“ odločevala mesto ne samo razlikam ruskega naroda in celega slavjanskega plemena, ampak tudi vsem inorodcem Rusije. Vrhu etnografije v

svojtvenem zmislu „Živaja Starina“ bo prijemala v svoje predale izsledovanja in opomnje o historiški geografiji Rusije, slavjanskih zemelj Balkanskega poluostrova, Avstro-Ogerske in Nemčije, historiške etnologije vstočne Evrope in mejne ž njo Azije. V oddelku kritike in bibliografije bodo izvrševali posebni specialisti obzore in kazala oddelnih del in perijodiških izdanj o etnologiji in etnografiji, kakor ruskih in slavjanskih, tako tudi inostranskih, veliko-britanskih, ameriškanskih, nemških, holandskih, skandinavskih, francoskih, italijanskih, španjskih, romunskih in grških. . . .

Vabilo kaže dalje na to, da je v Rusiji mnogo takih, ki imajo nabranega vrednega gradiva, pa so preskromni, da bi je objavili ali poslali na primerno mesto, zajedno pa je tudi takih, ki ne vedó, kakó bi porabljali prikladno preostajajoči jim čas ter bi, poučeni, bavili se z nabiranjem narodnega blaga ter tako koristili sebi,

narodu in znanstvu. Na te strani hoče novi časopis jednako služiti.

Kakor je iz tega posnetka razvidno, so navedene misli poučne za vse slavjanske narode, a izobraženci teh narodov bodo odslej vedeli, kje jim je iskati pouka in zajedno kam pošiljati svoje zbirke, primetke, dodatke in pojasnila. „Živaja Starina“ bo, kakor se je nadejati, nova zvezda, ki bo vodila Slavjanstvo po posebnih potih na določenem polju. Ženstvo slovanskih narodov sprevidi pa tudi, kakó plemenito je delo, za katero se zanimajo ruske naobražene ženske. Narod proučujejo, za narod delajo ne samo v obitelji, ampak tudi na polju znanstva. Tu tekmujejo z možkimi. Zrcalo imajo Slovanke; naj se ogledujejo v njem. To je dovolj, da nam ni treba primerjati razmer na Ruskem in drugod, kjer biva slovanski rod!

Ruske drobtinice.

СЪ МИРУ ПО НИТКЪ, ГОЛОМУ РУБАХА.
Narodna pogovorka.

„Лексикон, да еще китайско-русскій и притомъ самыи лучший съ всехъ когдалибо издававшихся европейскими синологами-развѣ это не важное событѣ въ ученюмъ мирѣ?!“ (Leksikon, da ješče kitajsko-russký i pritom samyj lučšij iz vsëch kogdalibo izdavšichsja jevropskimi sinologami-razvê eto ne važnoje sobytjé v učenom mirê!“)

Takó začenja svojo bibliografično opomnjo v št. 5082. „Nov. Vr.“ učeni orientalist i sinolog, profesor Petrogradskega vseučilišča, g. Vasiljev, opazko o „kitajsko-ruskem slovarju, sestavljenem od bivšega načelnika pekinske misije, arhimandrita Palladija i staršega dragomana Imperatorske diplomatične misije v Pekinu — P. S. Popova. Pekin. Typogr. Tuk Ven Huan. 1888. (1. del = VI + 628 str.; 2. del = 666 + 69 str.).“

Do najnovejše dobe bili se najbolj v rabi slovarji Deginja, Morrisona, Medhursta, Ponvaloesa, Viljamsa itd. Pa vsi ti leksikoni so nedostatni i ubogi, kar se tiče fraz, vzeti ne samo iz navadnega vsakdanjega življenja. Tudi ruski učenjaki rabili so do novjših časov navedene slovarje angleške i portugalske; kajti še leta 1868. mogli so samo litografovati grafični kitajski slovar, i sestavitelj je sam moral vpisavati kitajske hieroglifne. Še le leta 1887. natisnil je svoj slovar v tiskarni Petrogradske akademije g. Peščurov. Jednako je g. Zaharov izdal svoj slovar manžurskega jezika s pomočjo Petrogradskega vseučilišča. G. Popovu pa je prišel na pomoč „Azijatskij Departement“ z znatno svoto 10.500 rub. Vsled take znatne podpore od vlade mogel je g. Popov natisniti svoje delo v Pekinu, kjer so kitajske tiskarne reči i potrebnosti bolj dovršene, nego v Petrogradu. Mogel ga je tudi pomnožiti na toliko, da je novi kitajsko-ruski slovar po svojem objemu (obsegu) daleč prekoračil vse zapadno-evropske slovarje.

Zunanemu objemu odgovarja pa tudi notranja veljava, kajti pomimo (razun) navadnih fraz iz vsakdanjega življenja je v delu g. Popova tudi precej fraz iz Konfucijevih knjig; mnogo je tudi raznega roda terminov buddijskih z važnimi i mnogobrojnimi pojasnili. Jednako bogastvo tvarine i znanja vidno je v odsekih mitologične zgodovine, geografije, administracije, poezije i prirodoslovja.

Morebiti porečete, zakaj neki Rusi tratijo toliko truda i denarja na take reči, kakoršna je rusko-kitajski slovar, dasi tudi celó slovar g. Popova? Tudi tukaj so ljudje, kateri si že davno brusijo zobe na vstočni fakultet Petrogradskega vseučilišča. Pravijo, da kakih 80 dijakov ni vredno desetkov tisoč, katere velja vlado vzdržavanje tega fakulteta. Govoré tako seveda samo oni „dobrotniki“ Rusije, kateri bi iz finančnih ozirov še te groše radi skrčili, kateri pri sedanji „mirni“ sistemi evropski blaga carska roka odrejuje na obrazovalne potrebe svojega naroda. Pri tem seveda pozabljajo, da rusko carstvo graniči s Kitajem na 10.000 vrst i da ti največi državi na svetu živite v miru že več nego 200 let, odkar ste se srečali. Ali se bo skoro posrečilo Angliji i Germaniji nahujskati jedno na drugo, zdaj še nikdo ne ve; kolikor pa si sami moremo domnevati, ta politična intriga, ta kombinacija „na čuzój karmán“ (ptuji žep), kakor govore Rusi, se menda še ne uda skoro. Hinc lacrimae i te velikodušne resignacije, katere se javljajo tam pa tam v angleških i nemških listih. . . . Vam je znana basnja Kri-lova, katera sklepa takó:

„Ну, что-жь!

На взглядъ-то онъ хорошъ,

Да зеленъ — ягодки нѣтъ зрѣлой:

Тотчасъ оскомину надъешь, . . .“

(Nu, čto-ž! Na vzgljad-to on choroš, da zeljon, — jagodki nêť zreloj: Totčas oskominu nadjoš. . . .“)

Če je od smeha do resnosti samo jeden korak, tudi od lisice v basnji do straha v burki ni daleč.

24. aprila 1833. l. sprehajal se je okolo deželnega glavarstva v Petrogradu Nikolaj Pavlovič. Nenadno zašel je veliki Car v glavarstvo, kjer glavarja pa ni bilo. Činovniki so sporočili Carju, da je glavar na dražbi v kamernem uradu, bivšem v nižnjem nadstropju, kjer ga pa zares tudi ni bilo; kajti ta den sploh ni prišel na službo.

IZ glavarstva odšel je Car dalje. „Car gre!“ šepetali so si vsi na uho, preplašili so se vsi, a kar ni bilo v uniformi,

kar ni bilo brita, se je vse poskrilo po najtemnejših kotih.

TedANJI strah kancelije, deželni zastopnik Meier, prispel je ta dan v šekastih hlačah i telovniku, kar pa ni dovoljeno. Ko je zvedel o prihodu Carja, prestrašil se je nemalo. Kam bi zginil, bila mu je prva misel. Zagledavši omaro, v katero so činovniki vešali (obešali) svojo vrhno obleko, i ogledavši svoje služabnike, kakor je trebal strašni trenotek, skočil je v omaro.

Ko je prišel Car, poprašal je precej: „Kaj pa je tukaj?“ Tukaj je soba deželnega zastopnika, Vaše Veličestvo! — odgovorili so blede činovniki. „Kje pa je zastopnik?“ Šel je v ječo, ima opravke za jetniki! . . .

Mislite si položaj „očesa zakona“ v omari v teku teh kratkih migljajev! Ko bi Car pogledal v novo „sobico“ zastopnika! . . . Grozila mu je premična perspektiva zbuditi se drugo jutro že kot prostak — vojak . . .

Pa ljudje obračajo, sreča pa obrne: Črez 4 dni, 28. aprila, dobil je g. Meier carski odlok, v kojem mu je naznačena bila najviša plata 2500 rub „za odličnoje userdije (pridnost) po službê“ . . .

Za historičnost te burke seveda odgovarja g. Studenkin, kateri jo pripoveduje v „Rusk. Star.“ za april tekočega leta; po mojem pa: Se non è vero, è ben trovato.

Božidar Tvorcov.

Črtice ob umetni poeziji srbski.

(Iz „besede“ Miše Dimitrijević — „Javor“ 1874. 31, 32)

Po dolgem odpočitku v književnosti srbski začnajo na koncu prešlega stoletja med narodom, živečim v krajih avstrijske cesarjevine, pokazavati se znaki življenja na književnem polju, in strune srbske lire so zabrenkale. Ali to so bili zelo čudni glasovi. Čutljaji, ki so jih oni prenašali, oblečeni v tujo opravo, niso mogli pridobiti sebi pristopa v srbsko srce, a zvoki njihovi so žalili srbsko, na preprost srbski govor navajeno uho. Pesniki srbski, napojeni v šolah z duhom klasicizma, pošli so za klasiškimi vzori, zlasti pa za rimskim, ne baš jako vzornim pesnikom Horacijem, a pripovedovali so pesmi svoje v jeziku, katerega narod ne samo da ni govoril, nego ga je tudi slabo razumeval. Prvi početki umetniške poezije srbske bili so kakor suhe rastline, ktere sicer res moremo poznati, ali niti jim vidimo barve niti čutimo njih vonjave, — bili so stranski in protivni duhu narodnemu.

Upravo so se stranski glasi srbske lire po srbskem logu najlepše razlegali, kar se najde človek iz naroda, kateri donese „breme cvetja . . . pa cvetiće okol sebe hiti, amo do tri, tamo četir struka; u jedan čas okiti se luka, zamirisa cela okolina.“ To je bil Vuk. Stef. Karadžić, kateri sam ni bil pesnik, a kateri je občutil svežino srbskih narodnih pesmij, pa je šel med narod, nabral jih in prinesel jih na svetlo ter je s tem odprl jako bogat vrelec za izučavanje duha narodnega. Srbskim narodnim pesmim morali so še le drugi narodi začuditi se, da so učeni sinovi samega naroda obrnili svojo paznost na njih; in srbske narodne pesmi postale so takó predmet izučavanja.

No preje nego li so stranski glasi umolknil, preje nego je nova zora oblila srbski Parnas, pojavljata se nekako ob istem času dva velika pesnika, vsak za sebe osebit, pa vendar ako njiju bliže smatramo in proučavamo, zapazimo neko tajno zvezo, neko daljnje sorodstvo med njima. Ta dva pesnika izpolnjujeta prepad, ki leži med srbskimi klasiškimi epigoni in novejo poezijo,

in narejata ob jednom prehod iz jednega pravca v drugi. To sta Sima Milutinović Sarajlija in vladika Peter II. Petrović Njeguš. Nijeden od njiju ni osnoval zasebne šole, no z druge strani more se i to reči, da nijeden ni produkt historije; oba sta samorasta, prava genija, in spadata v vrsto najgenijalnejih pesnikov srbskih. Vpliv klasiciteta in vpliv srbske narodne poezije zil se je v njihovih pesmih v divno harmonijo.

Baš v dobi, ko so v celi Evropi prosvetljeneji duhovi se odločili, da zbirajo materijal za nov društveni preobražaj ne znajoči še ni sami, kakošne posledice da čas prinese s seboj, v isti dobi zaslišal se je dotlé še ne slišan slavulj v srbskem logu; pojavil se je Branko Radičević kot pesnik. Zvoki njegove lire prodirali so z nepremagljivo močjo v dušo naroda. Iz pesmij njegovih je pihljal nenavaden blagoduh, razlegal se je pravi muzikalen ton. Vse to zajedno očaravalo je čitalce, a mladina srbska, kateri je Branko posvetil prvo knjigo svojih pesmij, zajemala je iz njé oduševljenje za burne čase, ki so zatem nastopili. In poleg vsega tega, da se je tem pesmim čudil narod, zdelo mu se je, kakor da so mu te pesmi znane, kakor da jih je nekje sanjal; a vse to delal je čisti neskaljeni duh srbskih narodnih pesmij, kateri je provejaval poezijo Brankovo. Brankove pesmi razpihale so s svojim svežim dihom mnogo pesniško iskro v mladih srcih, in za njim je poletela truma mladih pesnikov, da v duhu njegovem, v duhu narodnih pesmij čim lepše, čim kitnjasteje okité Parnas srbski. No, nikdo od njih ni umel tako prodreti v duh narodnih pesmij, kakor Branko; on ne da jih je samo proučil, on se je uglobil, uživil v njih. Nikdo ni umel tako predstaviti bitstvo narodnih pesmij, nikdo ni umel pogoditi pravo obliko njihovo tako, kakor Branko. Njega je narodna poezija tako rekoč zanesla in prevladala. Razlika med njegovimi in narodnimi pesmimi more se skoro svesti na to, da se na narodnih pesmih vidi, da jih je stvarjal prirodni genij, človek samouk, a na Brankovih pesmih ogleda se uglajenost obraženega veščaka, duh genija umetnika.

Leta 1849, baš ob času, ko je potihnil žvenk mečev, in pok topov. oglasé se strune prvega do danes lirskega pesnika v Srbih, Zmaja Jovana Jovanovića. Že prvi poskušaji Jovanovići bili so nježna zora jutranja, katera je obetala krasen dan. Kaj peva on v svojih poskušajih? Peva, kako mu srce ovladuje neka težnja, pa vpraša Boga na nebesih: „Zašto smrtnom čuvstva dade samo? — — — Više tuži što bolje oseća. A kakav je osećanja plod? . . . Podaj smrtnom barem manje čuvstva, Kad ne dade više mu mogućstva!“ V tem ga neka tajna moč uspavljuje, in v snu mu se kaže, da bode pesnik ter bo tako mogel svojemu čuvstvu odlegniti. V poskušajih svojih peva Jovanović še, kako devojka čaka dragega, odkod se solnce porája, svojo diko Jelo in pesem „Zora rudi“. Med pesmimi, katere je sam pesnik nazval poskušaje, in samo jedno, in to baš poslednjo pesem iz l. 1852, v kateri peva trpljenje svojih bratov in želi, da zasvita še jeden novi Vidov-dan.

Poleg krepke lirske strune nahaja se pri Jovanoviću še jedna isto tako krepka struna humoristična. Akoprām je Jovanović na polju humora jako mnogo pisal tudi v prozi, vendar so mu i na tem polju pesmi najpoglaviteje. Te pesmi ne hodijo po prašini navadnega življenja, to niso ni Lucilove ni Horacijeve satire, nego so to prave lirske pesmi, nošene lahkim humorom skoz idealne svetove, katere se držé v isti višini kakor i njegove druge lirske pesmi. Humorska stran Zmaja Ivanovića je neizcrpljiva isto tako, kakor i lirska. Humor in lirika, to ste pri njem dve osebi jedne in iste duše.

No, kakor je Jovanović bil najprej ubral strune svoje upravo lirske lire, tako on te vrsti lire nikdar ni izpustil iz rok. Posebno ste važni okolnosti, katerih nikakor ne smemo zamolčati iz Jovanovićevega življenja. Prvo je njegova ženitev. To je okolnost, katera i ne bi bila važna sama po sebi, mora za nas važna biti zaradi tega, ker nas zanimajo i mnogo manjše okolnosti v življenju lirskega pesnika, kajti brez njih ne moremo ni popolnoma razumevati ni istih njegovih pesmi. A tej ženitvi imamo zahvaliti jedno kolo pesmij Jovanovićevih; in to so njegovi „Džulići“, katere je l. 1864 na svetlo dal v celi zbirki. „Džulići“ (t. j. Rožice, tursk. džul = roža) so najlepše pesmi, kar jih je Jovanović napisal. To so prave lirske pesmi, izrazi najnježnejih čutlajev, v katerih izjavljuje pesnik svojo ljubav prema svoji dragi, a pozneje ženi svoji, in prema svojemu detetu. „Džu-

ličić“ Jovanovići so biser, s katerim bi se mogla ponosno dičiti katerakoli svetska literatura.

Druga i za nas važna okolnost v življenju Jovanovićem je smrt njegove zveste soproge, njegove mile Ruže, in pa smrt njegove ljubljene hčerke jedinice. Ta zla usoda potresla je in zmotila mu očutljuje do na dno srca; a iz tega so potekle nove pesmi. Ali to niso bile pesmi ljubavi, nego pesmi tuge; to niso bili več veseli vskliki sreče in miline, temveč teški vzdihji tuge in žalosti. V tem razpoložaju so vzrasli Jovanovići „Džulići uveoci“ (Rožice uvéle). „Džulići uveoci“ so občutljaji onega istega srca, katerega i „Džulići“; oboji so otroci jedne iste matere: jedni živahni, a drugi pohlevni, jedni nakičeni s pisanimi traki, a drugi omotani s črnim ovajem tuge. Ako so „Džulići“ lahni metulji, ki plavajo po širokem prostoru sreče in miline, to so „Džulići uveoci“ biserne solze, ki ginejo v globini tuge in žalosti. Kakor se v prvih ogleduje ogromno bogatstvo in neizmerno prostranstvo pesnikovih občutlajev, isto tako nam v poslednjih proiznaša pesnik neizmerno globino srca svojega. „Džulići uveoci“ so slika, katera more zavzeti dostojno mesto poleg „Džulićev“.

A, kakor omenjeno, Zmaj Jovan Jovanović je poleg svoje lirike in humora še tudi političen pesnik, pesnik slobode. A kaj znači pri Srbih pesem slobode? Pesem slobode, to je Srbu najjača bojna sila, pred katero ni druge sile (moči), katera se ne umakne. Gosle javorove, ki so se razlegale po gostih gozdih srbskih gôr, izvojevale so narodu pol slobode. Jovanovićeve pesmi, dal Bog, probudile uspavana srca za začeto, a nekončano veliko delo srbskega naroda!

Ako bi hoteli dostojno oceniti lirske proizvode Jovanovićeve, morali bi ga usporediti s prvimi pesniki srbskimi, z Brankom Radičevićem in Stev. Vladislavom Kaćanskim, z Gjurom Jakšićem in Lazom Kostićem . . . V tej skupini šele zavzela bi Jovanovićeve slika dostojen položaj, pobila bi njegova veličina pravi izraz. No vsporedanje tákošno ne bi se moglo tako v kratkem izvesti; a táko vsporedanje zahteva tudi posebno studijo. S tem pak, kar sem povedal, tudi nisem hotel podati slike srbske poezije, kajti to bi bila zelo nejasna in nepopolna slika; nego hotel sem samó predočiti v glavnih potezah načrt noveje poezije srbske, s posebnim ozirom na pesniške glase Zmaja Jovana Jovanovića (— o proslavi petindvajsetletnega pevanja njegovega).

Poslovenil Andrej Fekonja.

D o p i s i.

V Trstu, 6. avgusta. (Slovanska vzajemnost. Srbiv Trstu. Poljaki in Rusi v Avstriji.) Mnogo se govori o bratski vzajemnosti slovanskej, a dejstva osta-

jajo še vedno daleč za besedami. Pisec teh vrstic je že omenjal v „Slov. Svetu“, kako velevažno bi bilo za našo narodno stvar, ako bi se sklical v Trstu (n. pr. v Čital-

nici) shod vseh tamošnjih, domačih in naseljenih Slovanov, brez razločka na vero in posamična narečja. Možno celo, da je kateremu Tržaškemu rodoljubi ugajal ta predlog ali o njem resno misliti, to je menda že preveč. Srbi, kateri predstavljajo v Trstu močno in zelo bogato kolonijo, živijo tu sami za se — kakor da bi bili uprav „slovanska oaza“, tam kje med madjarskimi šovinisti. In vendar koliko bi koristilo n. pr. „Tržaškemu Sokolu“, ko bi si pridobil število novih udov, inteligentnih srbskih sinov. To društvo bi se popolnoma ojačilo, okreplilo — stopilo bi tem ponosneje na noge. Pri „Čitalnici Tržaški“ bi tudi dobro vplivalo, ko bi se pridružilo temu društvu lepo število srbske inteligencije in prevelike važnosti bi bilo to gledé bratske slovanske vzajemnosti. Mnogo časa se govori o potrebi ustanovitve „Slovanskega denarnega zavoda v Trstu“, ali tudi to je le želja in ostane menda, žal, še dolgo le želja. A ravno k temu koraku nam je posebno tu v Trstu potreba skupnega delovanja, posebno gledé kapitala, kjer so Srbi na prvem mestu. Govori se pogostoma med našimi domačimi rodoljubi, češ, da se Srbi ne brigajo za nas, tu domače Slovane, da so sebičniki itd. Ali naj si bode tudi kaj resnice na tem, stvar je treba vendarle resno premisliti. Ako bi se sestavil v Trstu odbor od prvih rodoljubov, oziroma voditeljev domačih društev, in ako bi ta odbor pismeno povabil vse poznane srbske, oziroma druge slovanske rodoljube, najbrže bi vspeli. Uljudnemu, pismenemu vabilu na shod v „Tržaško slovansko čitalnico“ ne odreče se menda nikdo ali vsaj vsi bi se nikakor ne odtegnili. Seveda treba je delati, in tu v Trstu neumorno delati, da se kaj doseže v narodnem pogledu. Po našem mnenju bi bilo jako dobro, da bi se v tej stvari omenjalo tudi po srbskih listih. Tako bi prišla stvar ta — želja Tržaških rodoljubov — sama pred oči dotičnih Tržaških Srbov. Če se že noče gojiti prava slovanska bratoljubnost med preprostim narodom, gojiti jo je treba vsaj med inteligencijo, in tukaj je storiti prvi korak „Čitalnici“, oziroma „Tržaškemu Sokolu“.

Nesloga, bratska nesloga nas tepe Slovane. Vedno se poudarja: „Sloga jači, nesloga tlači“, „v edinosti je moč“, „Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari!“ „V slogi je moč“, ali resno se za to pobrigati, da se to istinito doseže, zato se res ne misli vstrajno.

Mi Slovenci smo narodič, kateri si sami prav težko kedaj pridobimo kaj odločilno rešilnega. Naša osoda je zavisna od somoči drugih avstrijskih slovanskih močnejših narodov. Da bi se čutili vsi avstrijski Slovani kot jedine, kot brate, zadobili bi mi gotovo v kratkem vsa naša po zakonih zajamčena prava. Složni avstrijski Slovani bi gotovo ne dopustili nikoli, da bi se zrušila prava straža ob „Adriji“, da bi Slovani (Slovenci) izgubili častni naslov: Sinovi prvega avstrijskega trgovskega mesta — mesta ob Adriji. Kaj bi dali n. pr. Nemci, ako bi imeli ob Adriji vsaj najmanjši svoj otočič, in kaj bi

plačali Madjari, ako bi smeli imenovati vsaj najmanjši košček Adrije — svojo lastnino. Seveda zadnji poskušajo se s hrvatsko Reko in ker jim ni moči pomadjariti tega lepega kosa hrvatske zemlje, skušajo jo utopiti v italijanskem elementu — skušajo napraviti „italijansko Reko“! No, bratje slovenski, nam ni še le misliti na slovansko kolonijo ob Adriji, tu nas je lepo število, tu stojé še Slovanstva stebri; a gledati nam je le, da te stebre ohranimo. Ako bi bili vsi slovanski državni poslanci jedini med seboj, koliko bi se dalo doseči narodnej stvari. Mnogokrat, ko gre za kako važno stvar, smo zavisni ravno od bratov Slovanov, n. pr. od znatnega števila poljskih državnih poslancev. Torej tu bi bilo treba začeti delovati: Sprava med bratskima narodoma, Rusi in Poljaki, bila bi velopomembna za vse avstrijske Slovane. Slavnosti prevožnje ostankov največega poljskega pesnika iz Pariza v Krakovo udeležilo se je tudi nekaj ruskih odličnjakov. S tem so pač jasno pokazali, da imajo plemenito slovansko srce, da si želé bratske sprave. Če se že namerjajo slovanski kongresi, moral bi se i sklicati kongres, katerega naloga bi bila vsaj prilično zblížati največa slovanska rodova, kar bi bilo neprecenljive važnosti za vse avstrijske Slovane in posebe za Avstrijo samo. X.

V Selnici na Dravi, 5. avgusta. [Izv, dop.] (Nemškutarška učenost o jezikih). Hudobno obrekovanje slovenskega narečja od strani naših „učenih“ ali, bolje rečeno, slepečih nasprotnikov, postalo je danes že nezanosno, zato ne bo odveč, če tudi mi, preprosti ljudje, premišljujemo to, da se prepričamo tudi sami, v čem je resnica.

Nasprotniki naši nam namreč na uho trobijo: da se s slovenskim jezikom ne pride nikamor, češ ker Slovenci, po dve milji saksebi oddaljeni, se nič več ne umejo ter da so nam naši literatorji sestavili naš književni jezik iz besed tujih slovanskih narečij, ki ga naše ljudstvo ne more razumeti i. t. d.

Da je to omenjeno obrekovanje sama gola in slepilna laž ad strani lažiliberalnih, zagrizenih nasprotnikov, ki hočejo nas, uboge Slovence, potlačiti kar žive v zemljo, nam svedočijo že Slovenci, ki iz viših slovenskih pokrajin dohajajo k nam in se vsi v svojem slovenskem narečju z nami pogovarjajo umevno ter ne potrebujejo za tolmače ne nemških lažiliberalcev, ne italijanske Irredente in ne madjarskih šovinistov.

Da se Slovenci tudi s Slovani drugega narečja morejo sporazumeti v svojem maternem narečju, nam zopet dokazujejo naši štajrski in koroški plovci (flosarji), ki vozijo les po reki Dravi in Donavi na Hrvaško, Srbsko in v Bolgarijo; ter se v vseh teh deželah sporazumevajo z ondotnimi prebivalci s pomočjo slovenskega jezika.¹⁾

¹⁾ Res je, da naši nemškutarški trgovci občujejo v nemškem jeziku ter si postavljajo Žide za posrednike in tolmače med seboj

Vrh tega nam pripovedujejo naši slovenski drvarji, ki so odpotovali v Galicijo, da se celó z ondotnimi ruskimi in poljskimi kmeti razumevajo po slovenski.

Kar se dostaje našega književnega jezika, ga ume lahko vsak, od lažiliberale omike še ne zaslepljen slovenski prostak, mnogo bolje, kot nemški kmet velikonemški jezik. Pa naši nemškutarji so vsled lažiliberalizma zaslepljeni tako, da sploh ne vejo, kaj beseda pomeni „razumeti“; oni takorekoč mislijo, da le to se pravi „razumeti“, kar človek nalašč rad posluša po svojem napuhu, dasi ravno ne ume kaj pomeni jedna ali druga beseda, in ravno iz tega vzroka se najbolj ponašajo s tujim narečjem ter zaničujejo svoj slovenski jezik s pretvezo, da ga „ne razumejo“. Če se v slovenskem narečju drugega okraja ali v književnosti kaka črka ne izgovarja ravno po njihovi trmi ali že beseda zategne nekoliko drugače, že pravijo, da „ne razumejo“, rekoč: „Ta slovenski jezik je v vsaki fari drugačen, da ga ne moremo zastopiti,“ nemški pa, da je „povsodi tako glih po šrifti.“ Oni priznavajo s tem neumnim vedenjem sami,

in Horvati, ker se sramujejo svojega maternega jezika in zaničujejo svojega brata Horvata in Slovenca.

Pa koliko so stali naše trgovce ti židovski posredniki, je razvidno iz tega, da so Židje obogateli, naši trgovci pa so obubožali ter so postali naposled le oni mešetarji hrvaških in madjarskih Židov, in se ponašajo sedaj samo še s tem, da morejo našim kmetom politiko narekovati po židovski trmi, kar je Židom na korist, njim samim in kmetom pa v veliko škodo.

V plačilo za to blagodušno uslugo pa imajo taki trgovci to, da smejo pobirati drobtine, padajoče od mize židovskih odehuhov. A takoj, ko Židje dosežejo svoj namen, da namreč podjarmijo hrvaške in slovenske kmete s pomočjo naših nemškutarskih trgovcev, jim gotovo odtegnejo tudi to malenkost, in naši nemškutarski trgovci bojo primorani pri svojih sedanjih „tlačanih“ po slovenski kruha prositi. Toliko nam tedaj pomaga, ponašati se s tujim jezikom, zaničevati pa svoj materni jezik in s tem tudi sam sebe in svojega brata.

da razumejo slovensko narečje prav dobro, nemško pa le prav slabo ali pa nič; kajti ko bi poznali ti nemški jezik bolje od slovenskega, moralo bi se to goditi ravno nasprotno: oni bi ne mogli opaziti v slovenskem narečju nobene razlike, kakor jo opazujejo sedaj; nasproti temu pa bi morali opaziti, da se tudi nemško narečje ne izgovarja povsodi tako „glih“, in da kaže tisto v nekaterih krajih še večjo razliko nego slovensko ter da se razlikuje tudi od književnega jezika mnogo bolj. V dokaz pristavim tukaj nekoliko besed nemškega prostorečja nasproti književnemu —: Iz Lučke okolice (Leutschach) Ouks, Ochs; Kuvah, Kuh; Puvah, Bube; Muvadl, Mädchen; Pfu vad, Hemd; Puvan, Bohnen, Schauar, Hagel; Kelt, Geld; Puvam, Baum; Schoufpouk, Widder; i. t. d. V nekaterih krajih srednje Štajerske se razlikuje nemško prostorečje od književnega jezika celó tako, da ni možno, isto s pomočjo nemške abecede točno popisati; in ko bi primerjali katerokoli slovensko prostorečje k velikoruskemu književnemu jeziku, bi ne našli nikdar take razlike, (da si še ne poštavamo drugih nemških pokrajin).

Da se torej nobeno prostorečje ne izgovarja povsodi jednako, in se isto tako popolnoma strinjati ne more s književnim jezikom, je vsakemu, od lažiliberale omike še ne zaslepljenemu prostaku jasno kot beli dan. A naši „učeni“ nasprotniki tega ne vejo; oni s svojim neumnim početjem tako rekoč iščejo gosence po slovenskem pesku, katere jim na nemškem drevesu v obilnem številu visijo, ki jih pa skozi temne očali nemškega napuha ne morejo opaziti.

To so žalostne in sramotne prikazni od strani naših „učeni“ nasprotnikov, za naš vek, za čast katerega se potegujejo ravno oni najbolj; od druge strani pa ga s svojim neumnim početjem ponižujejo pod noge, tudi od njih najbolj zaničevanega srednjega veka. To je pravi „Fortschritt“!

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Beseda slovenskih abiturijentov v Ljubljani bila je lepa, obnesla se je na vsako stran in gmotno je donesla 300 gld. dohodkov zalogama Dunajskih in Graških vseučiliščnikov. Gospe in gospodičine pa mnogo rodoljubov je došlo na slavnost: tudi Hrvatje so bili prisotni. Abiturijenti so naglašali razne točke, katerih jim ne bo prezirali, da se vredno pripravijo za narodno delo. Besede različnih govorov je številno občinstvo jako odobravalo in s tem zasvedočilo, da so abiturijenti došedši iz vseh pokrajin slovenskih, vrlo izvršili dane si uloge.

S Planine na Notranjskem vabi odbor tamošnje čitalnice, da bi rodoljubi nabirali doneskov za slavnost v spomin pesniku Vilharju, kateremu se je spominska plošča vzdala v njegovo rojstno hišo l. 1888., slovesnosti odkritja pa še ni bilo, in to, ker ni bilo dovolj novcev za pokritje stroškov. Ako se ne nabere dovolj velik

znesek do 15. avg., napravi čitalnica v Planini 24. avg. besedo Vilharju v čast, nabrani doneski pa se določijo k zakladu za njegov nagrobni spomenik.

Ravnikarjeva slavnost se je vršila 13. julija t. l. v Vačah, rojstvenem trgu slavljenčevem na Kranjskem. Udeležili so se svečanosti in slavnosti zastopniki „Pisateljskega društva“, Ljubljanski in „Zagorski“ Sokoli, člani delavskega pevskega društva „Slavec“, Št. Lambertski pevci, deputacija akad. društva Slovenije itd. itd. Govorila sta deželni poslanec Luka Svetec in predsednik „Pisateljskega društva“ dr. Jos. Vošnjak, poudarjala so sebnost tudi narodne zasluge Ravnikarjeve, ki se je trudil v poučevanju slovenskega jezika, dalje da se je začela poučevati slovenščina v Ljubljani in da je on sam kot stvarnik slovenske proze pokazal pot za nadaljni razvoj slovenske nevezane besede. Svetec je označeval veljaka slovenskega tudi kot dobrotnika slovenskega naroda v

gmotnem pogledu, ker je zapustil vse svoje imetje blagim namenom slovenskega, oziroma hrvaškega naroda. Spominška plošča, ki se je razkrila na rojstveni hiši v Vačah ima naslednji napis: „V tej hiši bil je porojen dne 20. septembra 1776 slavni pisatelj slovenski Matevž Ravnikar, prvi škof Tržaško-Koperski. Pisateljsko društvo, dne 13. julija 1890.“ Došlo je ob tej priliki tudi več brzojavk od raznih društev in slovenskih rodoljubov.

„Slovensko pevsko društvo“ je 10. avgusta t. l. priredilo slavnost v Mariboru, doslej največjo te vrste. Udeležilo se je 250 pevcev, in kjer se je izvrševal vsopred, bilo je vse natlačeno; privrelo je kakih 1300 oseb. Tega dne je imelo društvo svoj občni zbor. V odbor so izvoljeni: dr. Jurtela, odvetnik na Ptuj, predsednik; v odbor pa gg.: Fr. Sucher, Copf, Ant. Ogorelec, A. Gregorič. Kot vnani odborniki: župnik Fröhlich, dr. Gros, dr. Georg, dr. Firbas. Namestniki: Sedlaček in A. Jurca na Ptuj, Porekar in Kramar. Časti člani so bili imenovani: g. Lešnik, ki ni hotel prevzeti več predsedništva, potem skladatelj: Ant. Foerster, Ant. Nedvč, dr. Gustav Ipavic in dr. Benjamin Ipavic.

b) Ostali slovanski svet.

Cesar je prišel 4. avgusta t. l. v Gradec otvoriti deželno razstavo. Zagotovil je, da rad preživi nekaj dni sredi svojih Štajercev in da jim je nespremenljivo naklonjen, ker pozna staro zvestobo Stajerske. Bil je prisoten tudi knezoškof dr. Napotnik. Drugače pa se ni nikakor spoznalo iz nagovorov župana in predsednika razstave, da bi živeli na Štajerskem tudi Slovenci, in sicer da jih je v tej deželi celó nad tretjino vsega prebivalstva. Če se spominjamo, da lanskega leta bi ne bili privolili kmalu niti slovenskih napisov na razstavljenih predmetih, priposlanih od slovenske strani, ni se čuditi, ako se vedejo v Gradcu celó ob takih prilikah takó, kakor da bi bili v vojvodini štirski jedino Nemci.

Poroka v cesarski hiši. Nadvojvodinja Marija Valerija, mlajše hčere cesarskih naših roditeljev, je bila 31. julija t. l. v Ištu poročena z nadvojvodom Frančiškom Salvatorjem. Avstrijsko-ogerski državljani v pojedinosti in v skupnosti kot narodi so ob tej priliki zopet v soglasju in ljubezni pokazali svojo udanost in zvestobo do cesarske hise. D-brotniki in seosebno mestni zastopi so ukrenili v trajen spomin veselega dneva v cesarskem domu mnogo dobrega in lepega. Pokazalo se je, da dinastija je v našem cesarstvu ona vez, ki združuje vse narode kljubu nasprotjem in navskrižjem na druge strani. V vladarski dom imajo narodi zaupanje, s katerim se nadejajo, da dosežejo prej ali pozneje doslej še tu in tam prikračena jim prava in odtegnena uslovja, ki so neizogibno potrebna za obstanek in razvoj vsakega naropa posebe. Slovani še posebe vidijo svoje varstvo, svojo zaščito konečno in neomahljivo jedino v modrosti presvetlega prvega ustavnega vladarja, cesarja Franca Jožefa.

Jubilej biskupa Strossmayera. O tem pišejo češki „Narodni Listy“: Dijakovaški biskup Josip Jurij Strossmayer bo slavil 8. septembra t. l. jubilej svojega 40letnega biskupovanja. Po privatnih poročilih, katera dohajajo z juga, prirejujejo se tam že z vseh strani priprave, da dostojno proslavé ta ne samo za hrvaški, nego i za celo Slovanstvo veleznameniti dan, jubilej biskupa, ki se je proslavil s celo vrsto činov in požrtvovalnostij, ki je toliko napravil za svoj narod, kakor nijeden biskup hrvaški v celem tisočletju, od dob slovanskih apostolov

do današnjega dne, Češki narod, kateremu je bil biskup Strossmayer vedno naklonjen, proslavi vzvišenega jubilarja dostojno. List priporoča, naj bi vsak kraj, vsako mesto, vsaka vas ob tej priliki podelilo največemu Slovanu častno meščanstvo.

Ivan Mažuranić, bivši ban, umrl je za kapjo 4. avgusta v Zagrebu. Rodil se je v Novem v Primorju l. 1813. Dopršivši gimnazijo na Reki in pravo postal je odvetnik. Nekoliko časa bil je državni odvetnik, l. 1861. je postal hrvaški kancelar v Beču, kjer je služboval do l. 1865.; tedaj je šel v pokoj. L. 1874. postal je ban ter banoval do 1880. Zložil je epos „Smrt Smail-age Čengijića“ ter je dopolnil Gunduličevega „Osmana“. Zagreb mu je položil venec na oder, mrtvi ostanki njegovi se shranijo v arkadi Ilircev. V mestnem zastopstvu je načelnik dr. Amruš rekel med drugim: Ivan Mažuranić je z vso volostjo svojega plemenitega srca in svojega genijalnega uma deloval okolu preporeda hrvaškega naroda v ilirsko dobo, ter je njega došla sreča, da je otvoril vseučilišče hrvaško za svojega banovanja. Ivan Mažuranić bil je obdarjen pesnik hrvaški. . . Njegovi pesmotvori, bodo slavili njegov um, koji je zamislil take pesmi, i slavili srce, ki je čutilo take misli: slavili bodo narod hrvaški, ki je rodil takega pesnika.“ „Hrvatska“ imenuje pokojnika pravo zagonetko, odličnika, pospevskega se s svojim umom na prvo mesto, a polnega protislovij. Kot pesnik je poln idejalov o slobodi i bratimstvu, a kot državnik ni znal priboriti hrvaškemu narodu nezavisnosti. Vso oblast je hotel kot ban usredotočiti v banski časti. Da se ni on pospel na boljše stališče za svojega banovanja, krivi so, po mislih „Hrvatske“, tudi sotrudniki in sovetniki pokojnega bana. Ali njegovo delo spada v zgodovino hrvaškega naroda; učiti se je iz njegovega pesniškega umotvora, kako naj bi se učili na korist domovini. Slava pesničkemu geniju Ivana Mažuranića!

„Matica Hrvatska“ je imela letos svoj občni zbor 27. julija. Predsednik prof. Tade Smičiklas je otvoril zborovanje z daljšim govorom, razpravljajočim pomen in zadače „Matice Hrvatske.“ Spominjal je na to, da je bilo društvu poprej ime „Matica ilirska“, ki je plodonosno delovala „za slogom in jedinstvom rodjene braće“ ter je rodila hrvaškemu narodu krasne simpatije najplemenitiših in najumnejših sinov slavjanskih in drugih narodov. Ona je pripravila pot današnji „Matici Hrvatski“, katera ima člane, kjer koli živé Hrvatje. „Knjižica za obitelj hrvatsko“, to je v najkrajših besedah izrečen zadatek temu društvu. Povdarjal je, da se društvo ne bavi z verskimi razlikami. „Mi poštuemo svaku vjeroispovjest,“ s katero slavi Boga katerikoli del našega naroda. „Mi smo nastojali in nastojamo, da nam knjige bodo čiste od vseh verskih in plemenskih razporov, kateri potemnjujejo svetlost uma in dovedejo do slepote upravo one dele naroda, kateri bi morali jasno gledati v bodočnost narodno. Znademo mi dobro, da je mnogo več narodov propadlo od plemenske in verske slepote svojih sinov, nego li od najčrnejšega izdajstva pojedincev. Mi hočemo ljubov i istino, kateri vzdiguje narodno zavest, kateri ga dovediti navzlic razliki imena in vere do zavesti, da je jeden narod.“

Na to je prebral tajnik in blagajnik gosp. Ivan Kostrenčić svoje poročilo. Za l. 1889 je izdala „Matica Hrvatska“ 10 knjig; te so: Kišpatić: Iz bilinskoga svieta. Knjiga tretja. Rabar: Poviest rimskih careva. II. del. Maretić: Slaveni u davnini. Kumičić: Teodora. Pripoviest. Šenoa: Sabrane pripoviesti. II. zvezek. Vojnović: Psyche.

Komedija, Zabavn. knjižn. 118—119. Sundečić: Izabrane pjesme. Uvodom popratilo H. Badalić. Novak: Podgorske pripovijetke. Harambašić: Pjesničke pripovijesti. Med založenimi knjigami: Tacit: Razgovor o govornicima. Agrikola. Germanija. Preveo, itd. dr. Milivoj Šrepel. (Prijevoda grčkih i rimskih klasika 7. zvezek. Tiskajo se že knjige tudi za l. 1890, ki se razdelé med člane okoli Božiča t. l. Med letošnjimi knjigami so n. pr.: „Hoićeve slike iz občega zemljopisa“, „Izabrane pjesme Petra Preradovića“, katere je priredil z uvodom po novih virih prof. dr. M. Šrepel; „Iz primorskog života“, spisal Simo Matavulj, avtor knjige: „Iz Crne gore i Primorja“; „Na rodjenoj grudi“, spisal Ksaver Šandor-Gjalski; itd. Kmalu pride na vrsto tudi „Zbornik hrvaških narodnih pesmij“, katere kritično prirejuje prof. dr. Broz.

Leta 1889 je imela Matica 7208 členov, in jih bo l. 1890 gotovo vsaj toliko, če ne več. Za l. 1889 se je tiskalo 68.600 odtiskov navedenih knjig; ostalo je teh odtiskov samo še 3000. Dohodkov je bilo l. 1889 v vsem 25.271 gld. 76 kr. Od tega se je potrosilo za knjige 21.321 gld. 79 kr. V glavnico se je vložilo 3897 gld., in se je pridalo 202 gld. 79 kr. za potrošek leta 1890. Vkupna temeljna glavnica „Maticе“ znaša sedaj 31.236 gld. 21 kr., vrednost lastne hiše pa se ceni na 60.000 gld. Poleg tega znaša zaklada grofa Draškovića 17.802 gld. 46 kr., zaklada Dušana Kotura 4294 gld. 73 kr., zaklada Adolfa Vebera-Tkalčevića 7000 gld. Dar vladike Strossmayerja za izdavanje hrv. nar. pesmij 1097 gld. 23 kr. V še ne razprodanih knjigah je vrednosti nad 14.000 gld. Poverjeniki Maticе delujejo marljivo, pogumno in vsp.šno. Rodoljubi se trudijo, da bi pri „Matici“ dosegli vzvišeni cilj: širiti prosveto in buditi hrvaško zavest. Odborniki, ki so po pravilih izstopili, bili so zopet izvoljeni. Zbor se je zahvalil vrlo delujočemu odboru. Dostavljamo še, da „Matica Hrvatska“ razpisuje v zmyslu zaklade Ad. Vebera-Tkalčevića književno nagrado za l. 1890 od 300 gld. in to za književno delo „poučnog“ ali „zabavnog“ sadržaja, koje obsega vsaj 10 tiskanih pol. Ko bi delo obsegalo več, bi se to plačalo posebe.

Odkritje Kačić-evega spomenika bo kar možno svečano in sijajno. Odkrije se spomenik v južni Dalmaciji v Makarski. Program se glasi: I. Dne 25. sept. 1890. Podvečer dočakanje gostov; odmor v čitalnici; pred čitalnico glasba. — II. Dne 26. sept. ob 9. uri zjutraj gredó iz občinskega doma k spomeniku. — Blagoslov, odkritje in izročitev spomenika. — Svečana maša. — III. Dne 27. sept. Ob 5. uri zjutraj izlet na parobrodih iz Makarske. — Ustavijo se na Sutikli pri grobu Don Mihe Pavlinovića. — V Bristu (rodnem mestu Kačića) odkritje plošče spominske na učilnici. — V Zaostrogu odkritje poprsja in plošče na grobu Kačića; poprsja na grobu Despota. — Maša. Opoludne gostba pod stoletnimi hrasti. — Zvečer povratek na Makarsko.

„Odbor za potovanje hrvatske mladeži v Dalmaciju“ vabi posebe hrvaške rodoljube k udeležbi. Ker se utegne udeležiti tudi kak Slovenec te znamenite svečanosti, omenjamo po povabilu to-le: Odkritje spomenika, kakor navedeno, vršilo se bode 26. sept. v Makarski. 22. sept. na večer morajo biti vsi potniki na Reki in tu prijaviti se odboru za potovanje (v „Hotel Continental“ na Sušaku). 23. zjutraj odhod z Reke, preko Kraljevice, Novega in Vrbnika v Senj. Opoludne iz Senja v Zader, kjer ostanejo celi večer. 24. zjutraj pot v Šibenik. Dopoludne se pregleda Šibenik in se obišejo krasni slapovi reke Krke; popoludne preko Trogira skozi župni Kašte-

lanski zaliv v Spljet. 25. ostaje se v Spljetu, da se pregledajo njegove znamenitosti v mestu in okolici. 26. zjutraj pot v Makarsko. V Makarski ostaje se tudi 27. in 28. sept. povrat preko Spljeta in Zadra na Reko. Odbor vodi potovanje, podobori pričakujejo goste. Potuje se s posebnim parobrodom, ki je šest dnij potnikom na razpoloženje. Cena parobroda bo največ 5—6 gld. za celo pot, in poleg tega utegne stati vse potovanje 20 do 25 gld. Oglasiti se je do 8. sept. in plačati naprej 4 gld. Novci in prijave naj se pošiljajo uredništvu „Hrvatske“ v Zagreb. „Obzor“ od 31. jul. vabi v posebnem članku: „U Makarsku“, kjer bo narodno slavlje. Vredno je, pravi list, da pri tej slavnosti sodeluje ves hrvaški narod. Andrej Kačić, skromni član skromnega Franjevskega reda, zgodovina kojega v Dalmaciji in Bosni je najože združena z zgodovino naše narodne prosvete, bil je pesnik v pravem pomenu besede. Fra Andrija Kačić bil je narodni vates. Njegovim pesmim se je veliko zahvaliti, ako progostva in bede niso utrile v hrvaškem narodu Dalmacije zadnjo iskro narodne zavesti. Delo je Kačićevih pesmij, da je „hrvatska rieč“, koja se je počela sijati godine 1861, pala na gola tla. Okolo spomenika Kačićevega se sestane nemo Hrvatje 26. sept. z raznih stranij naše domovine, da zasvedočimo, kako nas je mogla zloha ljudi in časa razstaviti, ali kako smo mi vendar zjedinjeni z dušo, govorom, krvjo, težnjami. „Obzor“ se nada, da stare, ideje oživé v Hrvatih z jedne in druge strani Velebita, pa da ne ostane samo pri dobri volji in besedah, ampak da se bode tudi delovalo, namreč v zmyslu zjedinjenja Dalmacije s Hrvaško-Slavonijo. V Makarskem Primorju je grob Pavlinovića, „apostola hrvatske ideje v največega zatočnika zjedinjenja.“ V obče se jako vrlo Hrvatje pripravljajo na Kačićevo slavnost.

Dr. Rieger in notranji jezik. Dr. Rieger je bil na Dunaju, kjer se je pogovarjal z grofom Taaffejem, kakor trdijo, zastran češkega kot službenega ali notranjega jezika za češko kraljestvo. Gotovega ne vedó, kaj je dosegel načelnik staročeške stranke. Ako so se začeli pogovarjati na Češkem v zmyslu zaresne izvršbe narodne enakopravnosti, — ni dvombe, da bi ne dosegli Čehi rabe češkega tudi kot notranjega jezika. Kajti ta posel jezikov kot notranjih jezikov je obvezan v členu 19., torej v zmyslu narodne enakopravnosti. Vlada rabi ali določuje doslej po svoje o notranjem jeziku ne zaradi tega, kakor da bi imela oblast zato, ampak ker se narodi še niso zjedmili zato, da bi se izvršila narodna enakopravnost s posebnim izvršnim zakonom, in ker torej tudi ni bilo še prilike, da bi se dogovorili o mejah kakega jezika, ki ga hočejo morda tu ali tam rabiti za skupni torej tudi notranji jezik. Staročeška stranka bi bila imela poprej potezati se za izvršo narodne enakopravnosti za vse narode; potem bi se ji ne bilo z napačnega stališča boriti posebe za češki kot notranji jezik. Staročeška stranka ima pravo potegovati se za češki kot notranji jezik; ali to ni treba dokazovati iz zgodovine, poprejšnjih zakonov in naredeb raznih vlad in ministerstev. Pravo do notranjega jezika je podeljeno ne le Čehom češkega kraljestva, ampak vsem narodom v narodni enakopravnosti. Pravo do notranjega jezika ni nobena koncesija; koncesija in dar je ustava in jedino ustava. To ustavo je podaril presvetli vladar, in zaradi tega je napačno o koncesijah govoriti, kjer prva in glavna koncesija, to je ustava, obseza vse druge koncesije. O notranjem jeziku češkega ali drugih narodov kot o koncesiji govoriti, pravi se, poniževati pomen ustave, žaliti

njen zmisel, ki je jasen iz obravnave, ki so se vršile pred ustavo in iz teksta ustavnih členov samih. Staročeska stranka ponižuje sama sebe in ustavo, ako prosi za češki kot notranji jezik kot za kako koncesijo.

Nemško levico pa je zavrniti na iste obravnave in na zmisel narodnostnega člana, dalje na borbe, predno se je podelil narodnostni člen. Narodi se niso borili brez namenov za ustavo in za svobodo in prava, ki so podeljena in obsežena v ustavi. Narodi nimajo volje, boriti se z nova z nemško levico zato, kar se jim je najbolj svečano podelilo v ustavi, in za kar je ista levica delovala sama na prvem mestu. Narodi se niso pomirili z ustavo, da bi nemška levica pačila, kazila in rušila dar, ki se je podelil z Najvišje strani vsem narodom jednako.

Nemška levica izpodkopa ustavo sedaj zaradi potrpežljivosti narodov, ki so toliko časa čakali na izvršbo narodne enakopravnosti, torej tudi določbe, da ima vsak narod pravo do rabe svojega tudi kot notranjega jezika. S taktiko nemške levice bi se dala vsaka ustava porušiti; treba bi je bilo le podeliti, čakati na njeno izvršbo, med čakanjem trpeti protiestavno vedenje in potem to vedenje proglašati kot Gewohnheitsrecht, ergo festes Recht! Taka je tudi z državnim jezikom! Narodi so čakali, so trpeli stare krivde, in sedaj bi nemška levica rada proglasila krivdo za pravo, za ustavno pravo! O kakem jeziku kot državnem jeziku se bodo narodi še le pogajali in dogovarjali; a njegovo potrebo ne bodo določevali oni, ki sodijo o svojih stvareh. Dolej pa ima vsak narod svoje ustavno pravo, da se rabi njegov jezik tudi kot notranji jezik. Takó ustava govori; in ni nikogar, ki bi mogel rušiti njen pomen. Sicer je razvidno pravo stališče o tej točki tudi iz posebnega našega članka.

Češka šolska Matica praznuje sedaj desetletnico svojega obstanka. Ta Matica vzdržuje doslej na svoj račun 3 gimnazije, ki jih do cela nič ne podpira vlada, 79 nižih šol in 46 otroških vrtov. V to je potrosila Matica 1,467.000 gld., dohodkov pa je imela 1,678.985 gld.; ostaje ji torej še 211.985 gld. imetja. Vsekakor se razkriva iz teh vsot velika požrtvovalnost češkega naroda, kakor delavnost šolskega društva. Rodoljubi in rodoljubke češke pa tudi znajo porabljeni in prirejati zabave v dobrodelne namene šolske Matice. No, potreba pa je tudi velika, ker nemško šolsko društvo ustanavlja šole in otroške vrte ravno med češkim, ob mejah raztresenim prebivalstvom. Nemci zajedno dobivajo pomoči od zunanjih „kulturnih“ društev, zlasti pa od Berolinskega „Allg. Schulverein-a.“ In ako računimo, da je češkega naroda 6 milijonov duš, ne dostaje pač še mnogo do vsote, iz katere bi bilo posneti, da se je narod žrtvoval za vsakega Čeha za 1 krajcar! Ali drugod pa se narodi niti toliko ne žrtvujejo, in to kaže, da češki narod se odlikuje od drugih, se ve da gmotno šibkejših slovanskih narodov. Pojedinci odločujejo na Češkem po večje vsote; takó je te dni g. Jan Vokoun podaril 1000 gld. ravno za jubilejno slavnost.

„**Jednota zpěvackých spolků**“ je na Češkoslovanskem uradno potrjeno društvo, katero namerja združiti vsa pevska društva češkega naroda, kjer koli biva v Avstriji. Ta „Jednota“ je dolžna vsaj vsako četrto leto prirediti pevski shod, razpisavati nagrade na zборе in izdajati je, prirejati društvene izlete in zabave, podpirati interese vseh pevskih društev itd. Sedaj vabijo k pristopu zastopniki pevskih društev: Hlahol Pražský itd. ter spodbujajo,

da bi se „Jednota zpěvackých spolků“ udeležila tudi deželne razstave v Pragi l. 1891.

Nesreče na železnih naših postale so v zadnjem času prav navadna prikazen. Blizu Plznja dogodila se je te dni, to je 5. avgusta, zopet velika nesreča. Zasebni vlak dohajajoč z Dunaja, skočil je ponoči ob 1/2 12. uri s tiru s strojem in 11 vagoni, ki so vsi pali čez nasip. Jedna žena in jeden otrok ostala sta mrtva, nad 30 oseb je ranjenih manj ali bolj teško. Kurilec je tudi mrtev, strojevodja pa teško ranjen. Nesreča dogodila se je mej postajama Blovice-Nezviestice. Uzrok je ta, da je voda spodkopala neki obokan mostič, ki se je podrl. Promet je začasno pretrgan in se vrši čez Horazdovice in Klattovo v Plzenj.

O „Trozvezi“ se je unel velik časnikarski prepir vsled priobčenega članka v „Hamb. Nachrichten“. Ta list preklicuje sedaj misel, kakor da bi bil isti članek napisal ali inspiroval knez Bismarck. Ali listi odgovarjajo na to, da vsebina dotičnega članka odgovarja vendar dejstvom, naj jih zakrivajo kolikor hočejo oficijozni in drugovrstni listi. „Pester Lloyd“ niti ne veruje, da bi oni članek ne prihajal od Bismarcka, in v tem se ne moti mnogo, če pomislimo, da „Hamb. Nachr.“ je list, ki je najbolje poučen o mišljenju Bismarckovem. Zanimivo je, da nemški nacionalci ne vidijo v dotični izjavi nič nepričakovanega, češ, da je Bismarck l. 1886. v znanem velikem govoru izjavil jednake misli o „Trozvezi“, o Rusiji in Avstriji. Karakteristično je, da avstrijski liberalni Nemci kar možno molče o teh izjavah; njih glavno glasilo je le pozno prišepalo s posebnimi članki, pa samo, da bi pobijalo one liste, kateri so se poprijeli mislij, izjavljenih v „H. N.“ ter da bi ovajalo nemške konservativce in Slovane, ki se izjavljajo za druge zunanje zveze. Vredno je opomniti, da nemški konservativci se izražajo za zvezo Francije, Avstrije, Rusije in Anglije, v tem ko so drugače Slovane ovajali jednako ostalim Nemcem, kot panslaviste, kedar koli so dokazovali dobičke, ki bi nastali iz sporazumljenja med Avstrijo in Francijo. No, Mladočehi pred vsem njih državni poslanec Vašaty so in utegnejo biti zadovoljni, da „Hamburger Nachrichten“ so priobčile izjavo, iz katere je možno izvajati jedino take posledice, kakoršne so v dokazih in težnjah slovanskih zastopnikov à la Vašaty. — V obče menijo, da Nemčija hoče vsekakor približati se Rusiji, in da cesar Viljem, ki pride sredi avgusta meseca v Rusijo, prinese seboj določen program. To je verjetno, ker pojde z njim tudi sedanji kancelar pl. Caprivi. V Velikonemčiji trdijo, da cesar Viljem hoče posredovati tudi zastran Avstrije; ali na to odgovarjajo avstrijski patrijotični listi, da Avstrija pozna pot neposrednega sporazumljenja, in je opozoriti, da pride na svojem potovanju po severnih delih Evrope tudi nadvojvoda Karol Ludovik prve dni avgusta v Peterhof. V obče menijo, da na Bolgarskem se kmalu spremeni nekaj, in da bo prisiljen zares odstopiti Koburžan.

Mickiewiczova slavnost v Krakovu je bila vsepoljski praznik; došlo je mnogo tisoč gostov in tujcev k slavnosti. Ruska vlada ni delala ne Poljakom ne Rusom nikake zapreke, da so prišli udeležiti se te slavnosti. Trdijo, da so tudi Poljaki prilično pokazali, kakor da bi se bili spreobrneli bolj na slovansko stran, povdarjajoč slovanski značaj svojega prvega pesnika, katerega ostanki počivajo sedaj v Vavelu. Zgodovina in sedanost kažeta na to, da bi Poljaki zares imeli povodov dovolj, spreobračati se. Ali mi nikakor nismo optimisti v tem pogledu. Ravno v Avstriji dajejo Poljaki preslab zgled, da

bi se mogli preveriti o njih poboljšanju. Še celó protislovanska „Münchener Ztg.“ je te dni izjavila se v zmislu, da avstrijski Poljaki dobivajo vse, česar želé v naši državi, da pa postopajo neprevidno, nepolitiški, ko zatirajo avstrijske, vedno lojalne Ruse. Ob tej priliki se je pokazalo zopet, da Rusija je liberalnejša v svojih ukrepih, nego kaka druga država. Kake so „liberalne“ stranke nasproti Slovanom, kedar se hočejo udeležiti kake slavnosti ali kakoga shoda, ni treba tu ponavljati. Pa tudi avstrijski Poljaki hodijo isto pot z nemškimi, madjarskimi in italijanskimi psevdoliberalci. Dejanja naj pokažejo Poljaki, potem jim bomo verovali, prej pa nikakor ne.

Shod poljskih historikov v Levovu je pričel svoja posvetovanja 16. jul. t. l. Zbralo se je okolo 150 udeležnikov, med njimi tudi takih, ki nimajo z zgodovino opraviti ničesar. Prišlo je nekoliko zgodovinarjev tudi iz Privisljanskega kraja in iz Poznanjskega, kakor tudi dva Čeha. Pritožili so se zaradi tega, da se ni oglasilo nič drugih slovanskih zgodovinarjev. To kaže, sodili bi mi, da niti v zgodovini kot znanstvu nimajo historiki drugih Slovanov dovolj zaupanja v poljsko objektivnost. Sreča, da arhivi za poljsko zgodovino niso v oblasti samo poljskih preiskovalcev; drugače bi tudi zgodovino krojili po poljskem vatlu. Na tem shodu je oglašanih 29 referatov, kateri pa ne pridejo vsi na vrsto. Odbor je n. pr. odklonil referat poljskega pisatelja Ježa-Milkovskega: „O russkich gosudarstvennyh mužach“. Drugi referati so n. pr.: „Kaj bi bilo storiti za objasnjenje historije „Čerovonoj Rusi“ pod vladno poljsko“; „O izdanju spomenikov litovsko-ruske historijografije“ itd. Zadača tega shoda je: določiti metodo, cilje in točke, po katerih je treba vesti razpravljanje poljske zgodovine. Vendar je popolnoma izpuščeno: 18. stoletje in poznejše dobe, zgodovina kozračstva in narodnih gibanj, kakor tudi zgodovina socialnega in ekonomskega položaja padajoče Poljske. Mnogoteri zgodovinarji drugih slovanskih narodov utegnejo popraševati, zakaj se izpuščajo take dobe in take točke; mi sumimo, da zategadel, ker vse te točke bi ne razkrivale strani, da bi delale čast poljskemu plemstvu, in zato sodimo, da celó ta shod je pod vplivom potomcev one poljske šljahte, katera je pokopala Poljšo, in onih potomcev te šljahte, katera je provzročila, da se vsiljuje med poljskim narodom novo ekonomsko in socialno vprašanje. — Prvi na shodu je čital svoj referat o novejših delih o zgodovini občje organizacije Poljše. — Poročalo se je dalje o starem Galiču (Haliču); katera dela bi bila najboljša o zgodovini iz 15. stoletja; govorilo se je o potrebi izdanj ruskih istočnikov (virov), potem o ohranjenju starih spomenikov, o potrebi eparhijalnih muzejev, kjer bi bilo možno najti cerkovne drevnosti (starine), o potrebi novega izdanja litovsko-ruskih rokopisov, o pečatih, numismatiki. Dr. Pape je predaval o potrebi sistematičnega dela o zgodovini Rusije. Dr. Šaranevič je opomnil, naj bi poljski zgodovinarji ne vodili se s predsodki o zgodovinskih delih ruskih učenjakov (Petruševiča, Celeviča, Šaraneviča samega itd.). Sprejela se je resolucija, ki zahteva obdelovanje zgodovine Galičine po 1772. l. (To je po začetku deljenja Poljske. Op. uredn.)

V Ogerskem Gradišču je gimnazija, ki jo je vzdrževala Češka šolska Matica in podala dokaz, da je ondi taka gimnazija v resnici potrebna. Vsled tega prevzame država ta zavod v svoje upravljanje. Ali tudi to ni nobena koncesija Čehom, ampak dokazuje samo, kakó težavno je slovanskim narodom doseči od vlade, česar po-

trebujejo, in kar jim gre po vseh pravih zakonov. Čehi kažejo na to, kakó se vzdržujejo mnogi učni zavodi Nemcem, kljubu temu, da se obiskujejo jako malo. Takó opozarjajo „Nar. L.“, da nemška tehnika v Pragi ima takó malo učencev, da bi bila malone prazna, ako bi je ne obiskovali tudi češki dijaki; vsled tega opominja poslednje, naj bi se vsi češki dijaki obračali do češke tehnike.

V Bukovini so deželno-zborske volitve tudi že izvršene. Izvoljenih je 14 Romuncov, 7 Nemcev, 5 Poljakov in 3 Rusi (Rusini). Po ljudskem popisu od l. 1880 je bilo po občevalnem jeziku v Bukovini: 239.690 Rusov, 190.005 Romunov, 108.820 Nemcev, 18.251 Poljakov, 9.887 Madjarov. Iz tega je razvidno, da v razmerji med poslanci in številom kake narodnosti ni nikakega soglasja; 18.000 Poljakov ima več zastopnikov, nego 240.000 Rusov! Razmere niso nikakor zdrave v Bukovini, in je žalostno, da oni del prebivalstva, ki ima ne samo razmerno, ampak celó absolutno večino, da narod ruski ima najmanj poslancev. Vzroki so razni, nekateri jako očitni; Poljaki tudi tu izpodkopujejo tla Rusum in se bratijo z Neslovani. Zajedno so med Rusi taki odpadniki, ki prevračajo pravopis in jezik neslovanskim težnjam na ljubo. Z obrekovanjem in ovajanjem se izpodkopuje ruski narod, da se širi toliko laže tuji živelj. Židovstvo je tudi tukaj sredstvo za tuje namere.

Razkralj Milan biva še vedno v Belgradu, kjer dela sedanji vladi največje sitnosti. Pišejo celó, da bi rad razpršil sedanjo radikalno vladno in celó porušil ustavo. Ali regentstvo se zaveda svojih ustavnih dolžnostij, katere ima do naroda, ter hoče odločno zaprečiti take nevarnosti. Vse kaže, da je bivši kralj Milan v zvezi na zunaj; najbrže ga rabijo v njegovi denarni stiski za svoje namere. Trdé, da Milan je dolžan v Parizu kakega 1½ mil. frankov, in da bi dobil v Srbiji rad denarne pomoči. Celó zunanji nemški listi so soglasni v tem, da je kralj Milan s poprejšnjo naprednjaško vladno spraval Srbijo v velike dolgove, a on je tako zaslepljen, da obsojuje sedanje vladanje radikalne stranke kot pogubno, ko vendar ravno sedanja vlada skuša popraviti napake poprejšnje vlade. No, narod ima v sedanjo vladno zaupanje, Garašanin, Milan in prejšnji njegovi pristaši ne izpodkopljejo z lehkó tal sedanji vladi, da si skuša zopet opomoči prejšnja stranka tudi s tem, da je začela izdajati zopet svoje glasilo „Videlo“. Radikalna vlada postopa taktno tudi nasproti Madjarom, ki hočejo gospodarski pritiskati na Srbijo, z namenom, da bi se radikalna vlada umaknila Garašaninu, ki je na povratu iz Pariza v Srbijo. Ni prezirati, da je tudi v Srbiji židovstvo že vpliven faktor, kateri hujska v dopisih na zunaj proti sedanji vladi. Ko je bila razglašena nova, sedaj veljavna ustava za Srbijo, smo mi tudi v „Slov. Svetu“ grajali neprevidnost, ki je v tem, da se je podelila popolna tiskovna svoboda za vse srbsko prebivalstvo ter se ta svoboda tiska ni omejila vsaj gledé na — židovski živelj. Ta živelj je srbskemu narodu nevaren, sosebno tudi zaradi tega, ker utegne na podstavi tiskovne svobode spraviti pod svoj vpliv in v svoje roke znamenitiše srbske novine. Mi ne moremo za ta del srbski kraljevini boljšega želeli nego to, da bi njeni državniki skušali svobodo tiska popolnoma odtegniti židovskemu življu, kakor so to spoznali in bodo gotovo določili takó v Rusji. Niti ko bi židovstvo hotelo navidezno koristiti Srbiji potom novinarstva, naj se njeni državniki ne dajo zavesti s tako, vedno slepivno in pogubno omamo.

KNJIŽEVNOST.

Vežbovnik (Exercier-Reglement) za cesarske in kraljeve peš čete. Poslovenil in založil Andrej Komel pl. Sočebčan, c. in kr. major v p. V Celovcu, 1890. Natisnila tiskarna družbe sv. Mohorja. Str. 64. Cena 20 kr. Zopet novo delo, ki je more takó spretno izvršiti jedino strokovnjak, kakoršen je naš neumorno trudeči se rojak pl. Sočebčan. Rodoljubov slovenskih važna dolžnost je, da širijo slovenski pisana vojaška dela, katerih je doslej priobčil naš pisatelj že 10. ker le s prisvojenjem domačih izrazov med vojaki zabrani in zatare dosedaj sosebno po vojaštvu zasejane tujke med narodom.

Slovanstvo ve svjch zpěvch. Urejuje, harmonizuje in izdaje Ludvík Kuba v Poděbradech na Češkem. Izšel je sedaj 49. snopič vseh pesnij ali 8. snopič VII. knjige, s katerim se v tem velikem slovanskem delu završujejo slovenske pesni. Pesni slovenske stojé brošovane 3 gld. 20 kr. Naročila se izvršujejo le za gotovino. Poslednji snopič našteva vire, po katerih se je ravnal izdajatelj pri sestavljanju in kazalo v tej knjigi obseženih slovenskih pesnij. Tekst je pregledaval slovenski pisatelj Anton Trstenjak, prelagal na češko pa g. Bohumil Dad'ourek. Prihodnji snopič izide 1. oktobra t. l. in prične s srbohrvaškimi pesnimi. Teh utegne biti 12 snopičev, bolgarskih pa 4—5. Znano je, da g. Kuba sam nabira pesni med narodi slovanskimi. Letos je bil zopet na jugu, samo na Črni Gori se je mudil 5 tednov, potem je bil okolu Kotor, Dubrovnika, Spljeta, Sinja in Knina.

Kar se dostaje slovenskih pesnij imajo sedaj Slovenci v Kubini zbirki dovršeno knjigo odbranih in po glasbeni umetnosti posebe harmonizovanih pesnij. V taki skupnosti Slovenci niso imeli še nikdar prirejenih narodnih napevov. Odslej bi bila le zanikarnost, ko bi se to krasno delo pogrešalo po raznih slovenskih društvih, katera gojé tudi petje in cenijo narodno pesen. Sosebno pa je skrbeti, da dobé učiteljske sile to delo v roke, in da rodoljubi in občine pomagajo priskrbeti je, kjer ne zmorejo premalo plačevani učitelji takih, dasi ne velikih stroškov. V Ljubljani je glasbena šola; o njenih vzgojencih, ki vspevajo vrlo, nadejati se je na prvem mestu, da se bodo posluževali Kubinih, strokovnjaških obče priznanih del.

Xopvam u borba uxx ez Avstrije. (Chorvaty i borba jih s Avstrije). Spisal M. M. Philippov. S vvedenijem i epilogom M. D. Bilajgradskago. Petrograd. 1890. Cena s poštnino 1 gld. 25 kr. Avtor je proučeval Hrvatsko iz lastnega opazovanja. Knjiga je zanimiva za Hrvate in obče za Jugoslovane. „Slovenske Pohlády“, sešit 8. kritikuje to knjigo, katera ima dobrih in senčnih stranij, kakor dokazuje kritik.

„Hrvatsko Primorje“ je delo, katero je začelo v snopičih izhajati v Zagrebu in je je spisal Drag. Hirc. V 8—10 snopičih bo stalo 3 gld. Vsebina je: Opatija i okoliš; Ika i Lovran; Na Veloj Učki; Rieka; Trsat; Grobničko polje; Kukuljansko jezero; Bakar itd. Obseza mnogo ilustracij.

Studi Slavi di letteratura ed arte. Spisal Marco Car. Knjigarna Angelo Nani v Zadru. 1890. Str. 200, cena 1 gld. Knjiga obseza poglavja: Gli Slavi al secolo

XIX. — Principi poeti del Montenegro. — Vuk Stef. Karadžić e la poesia popolare serba. — Zmaj Jovan Jovanović. — Mattia Ban. — Leone Tolstoje il romanzo russo, itd. G. pisatelj v krepkih potezah riše vstajenje slavjanskih narodov, pospevanje do slave po pojedinih velikanih na književnem polju. V pojedinih poglavjih označuje navedene pesnike in pisatelje, njih občenje, pomen in značaj njih proizvodov. Vidi se našemu avtorju, da je resnično proučil imenitne slovanske pisatelje; iz teh studij se temeljito poučé tudi Slovani; Italijanom pa se odpira s to knjigo pomoček v lastnem jeziku, da se spoznajo z velikimi pesniki, pisatelji in umetniki slovanskimi. Zato je temeljita knjiga Car-jeva še posebne vrednosti.

Живая Старина (Živaja Starina), ruski časopis, ki je imel pričeti izhajati že začetkom tega leta, pojde s 1. št. v svet 1. sept. t. l. Izhajal bo 4krat na leto v zvezkih po 12 in več pol, in sicer v Petrogradu. Cena mu bo v Rusiji 5 rublj., za mejo pa 5 r. 50 kop. Izdajalo ga bode „Etnografičeskoje Otdeljenje Imperatorskago Russkago Geografičeskago Obščestva“ po sklepu tega Obščestva. Imel bo ta četrtletnik naslednje oddelke: I. Izsledovanja, opazovanja, razsojevanja. II. Manjše snovi z opomnjami: spomenike jezika in narodne slovesnosti, ruske in drugorodne. III. Kritiko in bibliografijo. Obzor etnografske literature ruske in drugih dežel. IV. Zmes. Posebne pripomnje. Učene novosti. Dejstva učenih društev v Rusiji in za granico. Urednik listu bode vsakodobni predsednik v „Otdeljenji Etnografiji“, v tej dobi je predsednik V. J. Lamanskij. Njemu se pošiljajo tudi snovi in pisma za časopis in sicer od 1. septembra t. l. v Petrograd (v Imperatorskoje Russkoje Geografičeskoje Obščestvo). „Живая Старина“ ima več odličnih, po svojih delih znanih sodruznikov; med temi so n. pr. N. J. Veselovskij, L. N. Majkov, V. V. Bogišič, A. S. Budilovič, K. Ja. Grot, Th. J. Uspenskij, T. D. Florinskij. Vabilo k sodelovanju in naročbi je toliko poučno za Slovane v obče, da posnamemo prilično nekaj mislij iz njega. Opozarjamo pa tudi Slovence še posebe na list, ki bo sprejemal snovi o „narodovedenju“ ne samo o Rusih in vseh drugih Slovanih, ampak tudi drugih narodih. Slovenci, ki so med narodom nabirali „žive starine“, utegnejo jih primerno porabiti za ta časopis, ki bo posebne važnosti za vse slovanstvo. Slovani z radostjo pozdravljajo novo znanstveno podjetje, kateremu je slavni učenjak Lamanskij na čelu.

Hudební slovník. Obseza razlaganje vsakaterih čeških in tujih besed, v godbi rabečih se besed in izrazov, umèna godbenih nastrojev in njih glasovni razseg. Sestavil Jan Malat. Druzé vydání. Sešit proní. V Praze 1891. Nakladatel Fr. Urbánek. Cena 50 kr.

Jindy a nyní. Uvahy o vídenských punktáčích. Napsal Karel Adámek. V Chrudimi 1890. Nákladem Stanislava Pospíšila zetě. C. 20 kr. Ta brošura je aktualno važna, ker presoja dunajske punktacije ter presoja tudi drugače raznotere izjave o češkonemškem dogovoru.

Поглед на начелне основе наше народноцрквене автономije. (Pogled na načelne osnove naše narodnocerkvене avtonomije). Napisao Gjura Vukičević. Štamparija braće Popovića u N. Sadu. C. 50 kr.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld., in za četrt leta 1 gld. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 3 gld. 60 kr. poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajejo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo Fran Podgorniku v Gorici, ulica Barzellini 4.